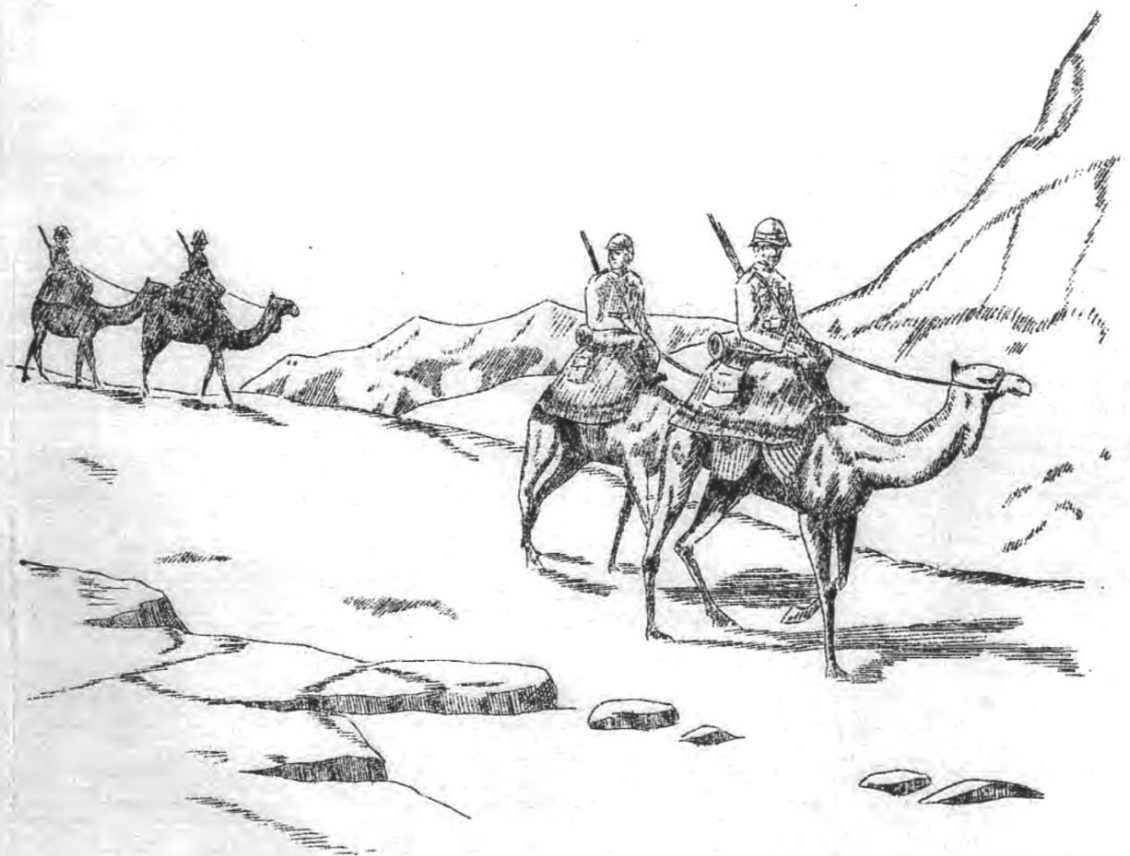


KRIGEN 1914-18

og mine
Erindringer derfra



af Heinrich Jessen. Smedager.

Krigen 1914 - 18
og mine erindringer derfra.

F o r o r d.

Jeg vil her prøve at fortælle lidt om mine oplevelser under krigen 1914 - 18.

Det var jo ikke nogen opdagelsesrejse, jeg var paa, saa jeg havde ikke altid tid til at gøre optegnelser. Jeg husker desuden ikke alle enkeltheder, og der var jo krig og livet var indsats, saa læseren maa undskylde mig, hvis jeg ikke har faaet alle enkeltheder med.

Først lidt om indkaldelsen og livet i garnisonen, derefter krigen mod øst, en rejse til det forjættede land, " Mesopatamien" og tilbage derfra, krigen mod vest og dens afslutning.

Heinrich Jessen.

Smedager.

(2) Det svirrer i luften med alle mulige rygter og gisninger om, at der bliver krig. Krigen kan ikke undgaas, og endelig d. 1. august om aftenen blev mobiliseringen bekendtgjort. Og saa vidste enhver reservist eller landstormsmand, hvad han havde at rette sig efter. Jeg for mit vedkommende skulle stille den sjette mobiliseringsdag i Flensborg. Jeg mødte saa paa kasernen sammen med mange andre. Hele kasernegaarden var fuld af baade militære og civile, og frivillige stormede til hver dag. Vi blev opstillet i geleder og der blev spurgt, om der var nogen, der var syge. De skulle saa melde sig paa sygestuen. Der var flere, der meldte sig ogsaa jeg. Jeg kom saa for lægen, der spurgte, hvor jeg havde ondt, Jo, jeg havde da ledegigt og mavekatharr, og det var galt med med det ene knæ. Jeg skulle saa lægge mig ned paa sengen, og lægen tog i benet og bøjede det frem og tilbage, saa det knagede i knæleddet. Godt, jeg kunne saa forsvinde. Jeg gjorde derpaa tjeneste i otte dage, hvorefter jeg blev hjemsendt som helt ubrugelig.

I september var jeg til undersøgelse igen, men blev paany hjemsendt. Endelig i januar 1915, da jeg igen var til undersøgelse, fik jeg ordre til at stille d. 5. febr., man kunne bruge mig i garnisonen til uddannelse af rekrutter.

Jeg mødte saa i Flensborg ved regiment 86., hvor jeg var til begyndelsen af marts. Vi kom derefter til Aabenraa, hvor der blev en ny garnison oprettet. Der var jeg saa til den 2. aug. 1915.

Garnisonen i Aabenraa bestod af 2 kompagnier. Garnisonskommandanten, major Knusgaard fra Barsmark, var en god mand for mandskabet. Naar man var paa øvelse i marken, kunne der jo nok falde nogle besynderlige bemærkninger som f. eks. "Nicht in don rov treten", eller: "Der letzte macht der leigaf zu;" Og engang ved en større officerssammenkomst, hvor der var saa mange med von, - den ene von dit og den anden von dat -, fortælles der om Knusgaard, der jo kun hed slet og ret Knusgaard, at han fandt paa raad og præsenterede sig som Knusgaard von Barsmark, og det lød jo helt troværdigt.

Jeg var en tid lang beskæftiget med uddannelse af mandskabet, men senere kom jeg til signaltjenesten. Der skulle nemlig uddannes en snes mand i signaltjeneste, og jeg var uddannet i aktiv tjeneste ved denne vaabenart, baade med to flag og i morsealfabetet.

Bataillonstamboren og jeg havde hver en trop og en løjtnant var vor delingsfører. Vi laa tit og signaliserede over fjorden til hinanden, og det var jo et arbejde, man let kunne holde ud. Men alt faar en ende. Omsider blev jeg ogsaa K.V. d.v.s. krigsduelig, og ved fronten manglede man jo ogsaa at faa hullerne fyldt ud, saa jeg maatte altsaa afsted.

Det er mandag d. 2. aug. 1915. Vi har pakket vore tornystre og staar kun og venter paa, at vi skal afsted. Piger uddeler blomster, og vi siger vore kammerater farvel, saa gaar vi afsted til banegaarden, ledsaget af en hel del tilskuere. Her faar hver afdeling sin kupe anvist, og vi stiger ind. Der bliver endnu uddelt "kærlighedsgaver" saa glider toget langsomt afsted, og vi vinker et sidste farvel til afsked. Der er nok nogen imellem os, der ikke mere faar hjemmet at se. Toget glider sydpaa.

I Flensborg slutter der sig flere til, og her faar vi endnu en forfriskning, før det gaar videre. Jeg lader mit blik glide hen over markerne, men det er ikke noget opløftende syn, der møder en. Kornet staar tyndt og kort, som mesteder har man allerede begyndt; at høste rug.

Vort følge bliver stadig større, der slutter sig stadig flere til. Hen paa aftenen er vi naaet til Oldarslov, hvor vi faar varm mad. En time efter gaar det videre. Vi lægger os tilrette for natten, to paa bænke, den tredje paa gulvet, vi er nemlig kun tre mand i kupeen, Men lejene er temmelig haarde, vi vrider og vender os, men omsider falder vi dog i søvn og sover til om morgenen klokken fire, da vi holder Wittenberge. Her faar vi kaffe og brød. Vi kører nu gennem provinsen Brandenburg, hvor man algerede har det meste korn i hæs. Tidligt om morgenen holder der allerede otte spand paa en mark og er i fuld gang med køre havren hjem. Klokken elleve er vi i Bitterfeld i provinsen Sachsen. Herfra gaar det saa igen mod nord. I Grafenkeim faar vi middagsmad, så gaar turen over Wittenberg, hvor vi bøjer af mod øst over Finsterwalde Callo. Flere steder er man i gang med at damptærsk. Her ser det ikke ud til, at man har gaaet meget regn, alting er saa tørt, men det er jo ogsaa en mager egn. Der er store arealer beplantet med skov mest fyr og birk, og skoven er temmelig velholdt. Jeg lægger mærke til, at de fleste arbejdsfolk er polakkvinder. Man ser ogsaa konerne efter ploven.

(3) Vi kommer nu igennem Cottbus, vi faar kaffe, og saa lægger vi os igen tilrette for natten. Den næste morgen er vi i Brokauv i provinsen Schlesien syd for Beslau. Her faar vi kaffe og brød. Det er et øsende regnvejr, markerne staar somme steder helt under vand, og det er sletteland overalt her. Det gaar nu kun langsomt fremad. Onsdag aften passerer vi den østrigske grænse ved Oderberg, hvor vi faar middagsmad og te. Det ser frygteligt ud her. Regnen pisker ned i stride strømme, saa man næsten ikke kan være udenfor. Oderen er gaaet over sine bredder saa vandet staar langt op paa da omkringliggende marker. Bønderne er i færd med at køre kornet op paa de højtliggende steder, Det er nok et rart; stykke arbejde med det vaade korn. Vi har igen en times ophold, saa gaar det videre. Vi lægger os nu igen tilrette for den tredje nat. Det gaar allerede bedre, man vænner sig til at sove paa et haardt leje. Torsdag morgen er vi i nærheden af Krakau. Her begynder bjerglandet - lutter kalkbjerge. Somme steder er der opkastet skyttegrave. Ved middagstid er vi i Krakau, hvor vi har tre timers ophold. Her faar

vi brød og te. Nu gaar det videre ind gennem Galizien. Det er næsten ikke andet en arbejderbolige, man ser her. Russerne har været her, et par huse er blevet skudt i grus, og jernbanebroen er sprængt i Luften, Fredag morgen er vi i Jareslow, som ligger nord for Schemyhl. Her stiger vi hurtigt ud med alt, hvad vi har og bliver indkvarteret i et stort ridehus. Hvorlænge vi skal blive her, ved vi ikke. Her har krigen raset frygteligt. Kolera huserer ogsaa her, det er forbudt at drikke vand, og tage vand til at vaske os i maa vi heller ikke.

Søndag morgen skal vi igen afsted. Det var først meningen, at vi skulle have været afsted til fods, men vi kom dog til at køre med jernbanen. Mandag morgen er vi i Ravaruska, hvor vi faar te. Middagsmad har vi ikke faaet den sidste dag, men vi har faaet udleveret kødkonserves og cigarer. Egnen er mager, det er næsten slette-land altsammen og man kan køre lange strækninger uden at se en bondegaard, men der er mange heste og kreaturer paa græs. De tilhører maaske militærforvaltningen. Jeg lægger især mærke til den mærkelige dragt, bønderne gaar i. Lange støvler, hvide benklæder, et hvidt Skør, som naar dem til knæerne, en hvid jakke og en stor hat. Saadan en bonde kunne lade sig frem for penge. I Ravaruska skilles transporten ad. Den ene del gaar mod øst, og vi gaar videre mod nordøst. Forhaabentlig komme vi snart ud af dette koleradistrikt, for vi maa hverken drikke af vandet eller vaske os i det. – Naa hen paa formiddagen naar vi den russiske grænse ved byen Belzek, herfra skal vi gaa til fods, for jernbanen gaar ikke videre, her gaar kun feltbanen, som bringer ammunition og forplejning til fronten. Sække af korn ligger her opstablet i tusindvis. Store lastautomobiler suser frem og tilbage. Vi bliver liggende her til tirsdag aften, da vi marcherer videre; thi vi maa ikke marchere om dagen. Vi gaar kun ca: tre timer, saa kommer vi igennem en skov, hvor vi slaar teltene op og bivuakerer: Det er allerede helt mørkt, saa det er ikke nemt at finde sig til rette. Det bliver her en time før mørkt end hjemme hos os, men det bliver ogsaa desto tidligere lyst om morgenen. Vi har nu hvil til klokken halvfem næste eftermiddag, men forinden vi gaar til ro, faar vi kaffe og grog, og vi sover trygt indtil næste morgen. Fra om eftermiddagen klokken halvfem marcherer vi hele natten igennem til næste dag, torsdag om morgenen klokken fire, da vi befinder os i Samostje. Men nu er vi ogsaa dødtrætte. Vi holder en times hvil udenfor byen, og vi har næppe lagt os ned, før vi sover.

Vi hviler nu ud til næste dags morgen, saa gaar det videre. Men det er ikke behageligt at marchere langs vejene i denne tid, for automobiler og trafikkolonner kører frem og tilbage. Saadan en trafik har jeg endnu aldrig set. Chausseen er storartet, den er belagt med klinker, men der er ogsaa knapt med jernbaner her. Sommesteder er der over 200 km. fra den ene til den anden, saa det er ikke nemt at gøre lange rejser her.

Jorden er en rigtig god lerjord, saa der kunne avles meget, hvis den blev rigtig behandlet, men agerbruget har man ikke meget forstand paa her. Selve agrene er ikke mere end to meter brede, og agerrenderne er mere end en halv meter dybe, saa det er ikke behageligt, naar man skal rende tværs over markerne. Der staar en mængde korn endnu paa markerne, men russiske fanger er i færd med at høste.

Søndag aften, den 14. aug. er vi i Krasnostov. Her har vi saa en dags hvil, hvor nogle af os meder fisk i en bæk, som løber forbi i nærheden. Min kammerat fanger en stor gedde, som vi steger~ og vi koger nogle kartofler dertil, dem er der nok at faa af paa markerne. Det er godt med lidt forandring i kosten. Om aftenen skal vi saa igen afsted. Vi marcherer et par timer og undervejs koger vi kaffe. Resten af natten marcherer vi videre. Om morgenen d. 16. aug. befinder vi os i Kolm, og nu (4) troede vi, at vi skulle have et par dages hvil, men om eftermiddagen maatte vi igen afsted, og vi marcherede 2 ½ time. Næste morgen den samme marchtur igen. Om aftenen d. 17. aug. blev vi tildelt vort regiment n. 91. Marchturene bliver stadig større, - man drager blot afsted med os, hvorhen ved vi ikke, men det kan jo ogsaa være ligemeget, hvor vi er.

Nu kommer vi igennem byer, hvor vi vader i pløre til op over vristen. Idag er det d. 21. aug. Det er et øsende regnvejr, saa vi bliver vaade til skindet. Vejene er saa opblødte, saa vi næsten ikke kan komme fremad, for det er ogsaa knapt med chausseerne her. Efter mit kompas at se gaar vi mod nord. Vi kommer til en by, hvor vi søger husly, men det er næsten ikke til at finde, for alle husene er allerede besat af train og artilleri, men omsider finder jeg dog en stald til min gruppe, men der lugter skrækkeligt her. Husene er jo heller ikke af de fineste. Jeg lægger mig i en straahtytte ude i haven, her er luften dog frisk, og man er jo glad, naar man bare har tag over hovedet. Det værste er at faa vores tøj tørret. Det skal vi helst lade tørre paa kroppen, for vi har jo ikke noget at skifte med. Den næste dags morgen marcherer vi videre mod nord. Søndag eftermiddag d. 22. aug, naar vi til Biala, som ligger 50 km. vest for Brest - Litofsk. Her bliver vi nu indkvarteret i tugthuset, men det er et af de bedste kvarterer vi har haft endnu. For otte dage siden var russerne endnu her, og de ville brænde byen af, fortalte befolkningen, men de fik ingen tid dertil, tyskerne var nem i hælene. – Vi bliver nu et par dage her, hvorefter det gaar videre mod øst. Onsdag aften gaar vi over floden Bug og bivuakerer. Vest for os ligger den russiske fæstning Warschau, der endnu ikke har overgivet sig, men bliver belejret. Om torsdagen har vi en lang marchtur. Vi løber næsten 40 km., men saa er vi ogsaa dødtrætte. Da faar vi efterretningen, at fæstningen Brest - Litofsk er faldet, og jeg tror nok, at vi skulle have været derhen til forstærkning. Vi observerer en fjendtlig flyver, der kredser over os. – Vi bøjer nu af mod nordøst. Næste dags morgen gaar det løs klokken 5.

I dag har vi d. 28. aug. Vi ligger og venter paa befaling, og vi skal til enhver tid være marchberedt, men hvor de nu vil hen med os ved vi ikke. Det er ikke behageligt at marchere paa landevejene i denne tid, for der er en hede og en støv, saa vi ser ud som negre, og vandet er saa sparsomt, saa vi ikke kan faa os vaske. Søndag morgen gaar det videre mod øst, vi fejrer jo ikke søndag paa nogen maade. Vi gaar kun ca: 12 km., saa har vi hvil. Vi har slaaget telte op, men klokken syv om aftenen faar vi ordre til at drage videre, og vi marcherer hele natten. Vi kommer igennem en sandørken, hvor vi vader i sand til op over vristen. Mandag morgen d. 30. aug. er vi naaet frem til kun et par hundrede meter bag skyttegravene, men nu er i ogsaa trætte, saa vi næsten ikke kan gaa mere. Kanonerne tordner og maskingeværerne knitrer. Der er sikkert mange, der skal miste livet derude. Vi ligger inde i en skov, saa fjenden ikke kan se os.

Han skyder heller ikke med artilleri. Henimod middag har han trukket sig tilbage. Vi gaar saa fremad, men der er mange, der falder om af overanstrengelse, saa vi taber næsten det halve af hvert kompagni. Hen paa eftermiddagen gør vi holdt, feltkøkkenet kommer til, og vi faar saa middagsmad. Imidlertid trækker der et tordenvejr over, et uvejr uden lige. Det varer ikke længere end ti minutter, men saa er agnene ogsaa fulde af vand, og der falder isstykker saa store som dueæg. De heste, der er spændt for køkkenvognen løb løbsk, og folkene, der havde søgt ly under vognen, blev kørt over og brækkede baade arme og ben.

Idag har vi været fire uger undervejs, vi har marcheret i tre uger og befinder os ca: 30 km. nordøst for Brest - Litofsk. Vi gaar fremad hver dag, mellem 20 - 25 km. om dagen. Russerne lader nu alt i stikken. Der løber mange kreaturer og svin omkring. Vi fanger og slagter nogle af dem, naar vi har tid, saa vi mangler ikke flæsk i denne tid, men til tider har det ogsaa været lidt knapt. Engang vi overraskede russerne, fandt vi en hel mark fuld af kreaturer, svin og høns. Vi gjorde derfor holdt, nu skulle der ordentlig brases. Vi havde ikke faaet noget ordentligt at spise de sidste par dage, saa vi var slemt sultne. Dyrene blev fanget, alt eftersom hvad man syntes bedst om. Et par mand fangede et svin, andre et kreatur og atter andre en høne. Hønsene var det dog ikke saa let at faa fat paa. Hvor hen man saa, var alle mand i færd med at slagte, koge og stege. Men vi havde traavlt, for ingen vidste, hvornaar vi skulle afsted igen. Alle havde vi vore kogekar over ilden, og det kogte og brasede, men paa en gang lød det: Fertigmachen. Nu var gode raad dyr. Vi ville jo nødig miste vor gode suppe og kød. Naa vi satte dækslet paa kogekarret, spændte det paa tornysteren, denne paa nakken og saa af sted. Men (5) da vi først kom i gang, skvulpede suppen ud af kogekarret og ned ad trøjen og benklæderne, og da fedtet saa størknede glinsede det rigtig i solen.

Mange huse er afbrændte her, saa det er knapt med husly sommetider, men vi er ogsaa vant til at ligge udenfor. I dag er det d. 1. sept. Forrige nat kom vi til en by, hvor vi bivuakerede. Vi var kommet helt nær paa fronten, helt ude ved første linie, hvor østrigerne havde deres stilling. Husene var alle besatte, saa vi maatte slaa teltene op mellem husene. Der var en kulde, denne nat, saa vi frøs som smaa hunde, men jeg skal, love for, vi blev varmet op, da det blev lyst.

Fjenden havde deres artilleristilling et par km. fra hvor vi laa, saa han kunne godt se os. Han begyndte ogsaa straks at beskyde os. Jeg kunne ikke sove for kulde, saa jeg var allerede staaet op, og jeg laa i læ af en lade og var i færd med at pakke min tornyster, da den første granat kom og slog med et par skridt tilhøjre for mig, saa jorden fløj mig om ørene. Jeg ville saa springe hen og tage mit gevær, men i samme øjeblik slog der en granat ned ved siden af og dræbte to østrigere, som laa der. Havde jeg været et par sekunder før paa havde jeg faaet den paa hovedet. Men nu kan I tro at der kom liv i lejren. Folk stormede ud af teltene og saa tilbage, uden at faa nogen af deres ejendele med sig. Fjenden forlagte ogsaa ilden længere tilbage, altid derhen hvor folkene var tættest. Jeg sprang om bag en lade og blev liggende saa længe til der blev mere ro. En granat slog ned i en tæt kolonne ved anden kompagni og dræbte syv mand. Nu forsvandt regimentet bag en lavning, og russerne indstillede deres skyderi. Jeg listede mig ogsaa tilbage til lavningen, der stod nu hele regimentet uden gevær og tornyster, og regimentschefen tornede og brølte, saa det var næsten en hel fornøjelse at høre derpaa, det gik jo mest ud over kompagniføreren som stod der med mandskabet uden udrustning. Alle mand maatte saa tilbage og hente deres sager.

Men det var mærkelig der faldt ikke et skud mere, de har maaske ikke haft mere ammunition. Regimentet blev saa omsider samlet, og vi marcherede saa nogle km. tilbage, om eftermiddagen skulle vi indsættes længere mod nord. Første og anden bataillon rykkede nu fremad. Første bataillon laa samlet i en lavning ca: 1000 m. bag forreste linie, det havde fjenden set tor der kredsede en flyver over os, men saa kan I tro vi fik katur. Granater og schrapnell suste ind over os, men vi kan være glad for at de gik 50 m. for langt. Vi laa der hele bataillonen plat paa jorden uden nogen som helst dækning, havde de schrapnells eksploderet over os, og udsendt deres ladning af blykugler ned over os, havde det mindst givet i hundrede af døde og saarede, det er ikke behageligt at blive ramt af disse blykugler de laver da et forfærdeligt stor hul. Det er ikke som med riffelkugler, der er det mange gange ikke at se hvor den er gaaet igennem hvis den ikke rammer knoglerne, eller maaske er der en der

kommer paa tværs. Vi slap nu godt, vi havde kun tre saarede, min sidekammerat fik et strefskud paa armen, den traf lige ved siden af mit hovede.

Fjenden havde sin stilling ca: 1500 m. forude, vi stormede nu fremad i gruppevis, og kom ca: 800 m. ind paa fjenden, vi gravede os ned saa vi da havde lidt dækning for kuglerne. Det værste var med disse schrapnells naar vi ikke havde dækning over hovedet for de eksploderede i luften og kom lige ned over os. Om aftenen da der blev mørkt samledes kompagniet, vi skulle tilbage for vi skulle storme næste morgen. Kompagniet blev nu samlet paa et sted, og blev opstillet delingsvis bag ved hverandre i seks geleder. Russerne havde altid for vane at skyde selvom de ikke kunne se noget, de skød ogsaa hele natten igennem. Da kompagniet stod opstillet der, kom der af og til en kugle: piiv, piiv sagde de, men dem der har den lyd rammer ikke, de er allerede gaaet forbi. Men med en gang si'r det klask, min kammerat lige for mig faar en kugle i benet, bare jeg ogsaa kunne faa en "Heimatschusse" (et let skud saa man kan komme tilbage) sagde en underkorporal lige ved siden af mig, i det samme har han en i maven, han faldt straks om og tabte bevidstheden, og inden vi kommer afsted blir der endnu tre mand saaret. Vi havde saa otte saarede den dag. Men ved anden kompagni var der 11 døde og 57 saarede. Vi bar saa de saarede med tilbage. Underkorporalen som havde faaet et mave skud, troede vi alle sammen var død. Da vi saa var kommet et par km. tilbage gjorde vi holdt, vi skulle jo have noget at spise, vi havde ikke faaet noget hele dagen, ikke andet end et stykke tørt brød. Jeg opsøgte saa feltlazarettets for at de kunne afhente den mave-saarede, som vi ellers ikke troede der var liv i mere. Senere hen blev jeg syg og et par maaneder efter kom jeg (6) tilbage til garnisonen. Hvem træffer jeg der? Underkorporalen, han gik der ligesaa levende som jeg, men kuglen sad inde i maven, men han havde ikke nogen meen af det.

Vi havde slaaet teltene op for at have lidt læ for kulden, af og til kom der en kugle pibende. Ro fik vi ikke noget af. Klokke 2. skulle vi igen være færdig, kl. 4. skulle vi storme, men da vi saa gik fremad var fjenden forsvundet, og glade var vi for det koster ikke saa faa menneskeliv at storme en skyttegrav, der er godt besat med maskingeværer. Det var altid mærkelig naar russerne gik tilbage, de vendte sig altid om og afgav af og til nogle skud saa kuglerne peb ustandselig. Nu gik forfølgelsen videre, i torsdags havde vor bataillon forpoststilling. Jeg var med paa en patrouillegang, vi var et halvhundrede mand, vi skulle afsøge en skov, men vi saa ikke noget til fjenden. De blev beskudt af østrigs artilleri et par km. forude. Nu havde vi ro til fredag middag. Om formiddagen kredsede en fjendtlig flyver over byen og lod nogle bombe falde. Om middagen gik det saa videre, om aftenen skulle vi opsøge fjenden, da det blev mørkt gik vi saa frem i tætte skyttelinie, vi kunne ikke se længere end ti skridt foran os, snart gik det til den ene, snart til den anden side, saa det var ikke let at holde retning. Om ved kl. 2 nærmede vi os en skov paa ca: 100 m., men paa engang fik en mægtig ild ud fra skoven, vi gravede os ned og der blev vi liggende til det blev lyst.

En mand af hver gruppe skulle nu liste sig frem og undersøge skovkanten, men da de var fremme begyndte de at skyde, og der blev en rasende ild fra begge sider, men fjenden trak sig tilbage. Da det nu var bleven lyst gik vi fremad igen, da vi kom paa den anden side af skoven kunne vi se fjenden spadsere langs deres skyttegrave en 1500 m. forude. Da vi saa var kommet et stykke ud fra skoven blev russerne os var, men saa begyndte de ogsaa med en rasende ild. Vi gik saa fremad i spring. Kuglerne peb os om ørene, een fik en kugle gennem benet. Fjenden havde tre rækker skyttegrave bagved hinanden. Da vi nærmede os den første smed russerne deres geværer, rakte hænderne i vejret og kom os i møde, mens de raabte "Panja, Panja". Vi lod dem bare passere vore linier, de gik selv tilbage og krigen var endt for dem. Paa samme maade gik det med den næste skyttegrav. Men nu kom vi til den tredje, den var stærkt besat og vi kom lige ud for en artilleristilling. Vi kunne ikke komme videre for vi havde ingen artilleri. Fjenden beskød os mægtigt med granater og schrapnells, en mand af min gruppe fik en kugle gennem armen. Vi fandt nogle bunkers som russerne havde lavet, der kravlede vi saa ned, der var vi dog beskyttet mod schrapnellkugler og granatsplinter, men ikke mod en fuldræffer. Om eftermiddagen blev vi afløst, men nu havde vi et øsende regnvejr, saa vi blev godt gennemblødt, og vi frøs helt skrækkeligt. Vi kom saa tilbage til en skov, der fik vi saa middagsmad. Om aftenen da det blev mørkt kom vi til en afbrændt landsby hvor vi skulle overnatte. Vi maatte nu ligge udenfor paa den bare jord og saa vaade som vi var, I kan tro det var ikke behageligt, men saadan er jo krigslivet. Hvem der ikke var syg den kunne sagtens blive det.

Idag er det søndag den 5. sept. Vi har nu hvil mens flyverne kredsede over os og kaster bomber ned, saa vi er ikke helt uden farer. Mange steder ser man befolkningen vende tilbage med deres byndel paa nakken, Nogle har endnu en vogn hvorpaa de kan have deres sager, men mange finder kun et afbrændt hjem, det er rigtignok kun en simpel hytte, men det er dog alligevel deres hjem. Man skulle næsten ikke tro at de kunne holde det ud om vinteren i saadanne nogle træhytter, for det maa dog være skrækkeligt koldt der, nogle bønder ser man i faarepels nu i denne tid, hvad mon de saa har paa om vinteren naar der er en 30 gr. kuldet forhaabentlig varer krigen ikke en vinter til.

Den 6. sept. blev jeg syg, jeg kom saa tilbage til Tyskland. Jeg havde ellers været syg i flere dager, men det er ikke saa let at faa fat paa den seddel hvorpaa der stod retur, for man skulle helst være halvdød inden man kom

tilbage. Vor division 17. og 18. division blev udtrukket fra østfronten og skulle indsættes paa vestfronten, det var i den tid da franskmændene greb saa kraftigt and paa vestfronten. Jeg havde nu faaet den her sygeseddel, og der var flere fra regimentet. Vi maatte nu gaa en 30 km. til Penschania, der kom vi saa med et lastautomobil. Vi var 21 mand saa der var ikke meget plads til hver, vi havde ikke noget at sidde paa, ikke andet end vore tornystre, de fleste af os havde dysenteri. Naar Vognene gjorde holdt, det var jo nemlig en hel kolonne, saa var der flere der skulle ud og ned i grøfterne, men der var ikke gerne meget tid, naar den første startede, saa kørte de alle sammen, og hvem der ikke kom op i (7) vognen, den maatte blive tilbage. Vi kørte nu i 14 timer saa var vi i byen Zokolor, og glade var vi da vi kunne stige ud. Nu havde vi været tre dage undervejs. og havde ikke faaet noget at spise, andet end en tørt bid brød, men det kan jo godt være at det var den bedste medicin, naar det var skidt med maven. Med tiden bliver man dog sulten. Her i Zokolor kunne vi købe alt, smør og hvedebrød, det var jo noget vi ikke havde set i lange tider, I kan vel nok tro det smagte, det var jo dyrt, men vi havde dog lidt at købe for. Herfra kunne vi nu køre med toget, om aftenen blev vi forladt, der havde nu samlet sig et par hundrede mand. Den næste station var Kalisch, nu har vi naaet den tyske grænse. Her var en Entlausungsanstalt, saa vi skulle nu se at komme af med de smaa plageaander, det var en behagelig kur at komme igennem, Her var en baraklejr til flere tusind mand. Først kom vi ind i et rum hvor vi kunne aflevere vore værdigenstande, saasom ur og penge og deslige, i det næste blev alt lædertøj afleveret, og i det næste blev alt det øvrige, jakke, benklæder, skjorte og alt hvad vi ellers havde af tøj afleveret, saa vi stod helt nøgen, saadan kom vi saa ind i barberstuen, og blev klippet skaldet over det hele. Naar vi saa var færdig der, kom vi ind i badeværelset, men det var vel nok dejligt at faa saadan et brusebad. Saa fik vi udleveret rent linned, vort øvrige tøj havde nu gennemgaaet en kur paa 100 gr. varme, det skulle nu være rent for de smaa plageaander, men hvordan saa det ud? Det laa i mange forskellige folder, saa det var ikke til at faa glat igen. Nu skulle vi først fire dage i karantæne, der kom nemlig ingen ind i Tyskland med smitsomme sygdomme. Det var ellers nogle dejlige barakker, de kunne rumme omkring tyve senge hver. Da vi nu havde været der i fire dage, blev vi fordelt paa forskellige lazaretter i Tyskland, ligesom der var plads til. Vi var nemlig flere hundrede mand.

Jeg kom saa til Halberstadt, nede i Hartzen. Idag har vi d. 16. sept. Det er vel nok et dejligt landskab her omkring, her ligger de berømte kuranstalter, som Vernerode og deslige, de ligger højt oppe paa bjergenes top, og inde i byen ligger fabrikken, som laver de berømte "Halberstadt-Würstchen", som næsten er berømt over hele Europa, Jeg fik nu ikke noget at se af det hele, for jeg laa det meste af tiden i sengen. Den 5. okt. blev jeg forflyttet til Wegeleben, det var et genezungs-lazaret, og var indrettet i byens gymnastiksal. Her skulle vi jo samle lidt kræfter, saa vi havde noget at staa imod med igen. Her var ogsaa en større sukkerfabrik, saa vognerne kørte ustandseligt, forspændt med store okser fra marken og til fabrikken med sukkerroer. En dag var vi ogsaa henne at se fabrikken, og direktøren førte os gennem fabrikken og forklarede det hele. Nu har jeg været her en tre ugers tid og var saa meget rekreatet at jeg nok kunne tage en tårn med igen, og d. 26. okt. maatte jeg saa afsted til min garnison i Oldenburg Regt. nr. 91. Der var jeg saa til sidst i dec., men det var den simpleste garnison jeg nogensinde har været i. Hele byen vrimlede næsten af militær, og vi var indkvarteret paa alle byens restauranter. Hver aften skulle hele mandskabet møde til apel og parole i kasernegaarden, nogle af os havde en time at gaa, og parollen kunne godt vare fra 1 - 1 ½ time, og saa en times gang tilbage, saa var aftenen væk. Vi havde en spies, han hed Sperling. Jeg tror nu ikke han havde megen forstand paa at organisere. Han var i civil, postmester. Men skælde ud det kunne han. Naar han talte til mandskabet, hørte man næsten ikke andet end: "ihr Krupzeug". Det var jo ikke let at holde styr paa saa mange mennesker, vi var jo flere hundrede mand. Vi var omkring 70 stykker som var indkvarteret helt ude i udkanten af byen i en restaurant der hed: "Zum grünen Jäger". Der blev saa digtet en vise om den kære Sperling, og den blev sunget hver dag paa marschturen, og hed saadan:

In dem grünen Jäger, in dem grünen Jäger,
hat dass Krupzeug sein Quartier,
wen der Abend kommt, wenn der Abend kommt,
wird dass Krupzeug rewidiert.
Der Sperling ist ein Tier so klein. Holleri, Hollera.
Der baut sein Nest so ganz allein. Holleri, Hollera.

Jeg havde ingen lyst til at være her i denne garnison, der var ikke een eneste kammerat her oppe fra, som jeg kunne tale med. Jeg gav saa andragende ind, om at blive forflyttet til min gamle garnison i Aabenraa, men det blev afslaaet. Det var i den tid hvor der blev flere maskinkompagnier oprettet. Jeg blev nu udtaget, samt nogle mænd, vi skulle melde os ved maskingevær ersatzbataillon i Schneren ved Hanover. Det var nu lige til jul, jeg fik først et par dage orlov, og fejrede saa julen hjemme. Inden nytår 1916 skulle jeg melde mig ved maskingevær bataillon i (8) Schneren. Vi var 40 underofficerer og feldvebler i to hold, de fleste var officersaspiranter. Nu skulle vi til at tumle med maskingeværet, det er da pokkers mange dele i saadan et tingest, hver et havde jo sit

navn; kommandoen var ogsaa anderledes. Vi havde jo ikke to aar til vor uddannelse, vi skulle helst være færdig i 14 dage. Garnisonskommandanten holdt saa afhøring, det gik helt godt. Jeg fik derefter et hold paa 20 underofficerer og feldvebler til videre uddannelse. Der var ikke nogen anfordring fra fronten. I slutningen af januar, kom der fra krigsministeriet forespørgsel om to befalingsmænd, som ville melde sig frivilligt til et særligt foretagende. Det skulle være folk med god uddannelse, god føring og som ikke havde været straffet. Hele uddannelsesmandskabet meldte sig. Jeg og en korporal, blev udtaget, men hvad det var for et foretagende vidste vi ikke, vi skulle vente efter nærmere ordre. Der gik saa nogle dage, saa kom der besked fra krigsministeriet at vi skulle møde i Berlin, her fik vi at vide hvad foretagende vi skulle deltage i. Vi skulle med en ekspedition til Messopotamien. Vi blev nu indkvarteret i Slottsgods kaserne, der kom flere fra alle verdenshjørner af Tyskland, vi var 150 mand ialt, flest befalingsmænd. Vor fører af ekspeditionen var hertug Adolf Friedrich af Meklenborg, næstkommanderende kaptajn von Stylpnagel og grev Kanitz. Vi blev nu inddelt i 4 maskingeværafdelinger, og en bjergfeltartilleriafdeling, med 25 mand i hver og en oberløjtnant som fører. Der var en tolk ved hver afdeling i det øvrige mandskab skulle danne etappe. Der var to overlæger som havde været flere aar i Afrika, de var godt kendt med tropesygdom og saa noget sanitetspersonale. Først skulle vi allesammen til Lægeundersøgelse igen, vi skulle prøve om vi kunne taale Chinin, det er nemlig modgift for malariafeberen. Vi var nu en mand for mange, der var saa to der skulle trække lod om hvem der skulle blive tilbage. Den ene var en feldvebel en jøde, han græd han ville nemlig gerne med, man kan saagodt forstaa at han gerne ville ned og se sine forfædres land. Jeg tror nok han stak den anden et par tusind mark for at trække sig frivillig tilbage. Men det kom jo heller ikke saadan an paa et par tusind mark, Han var nemlig fem gange millionær! Nu var afdelingen jo inddelt~ saa var det om at faa hele udrustningen samlet. Vi kørte i flere dage med lastbil til depoterne i Spandau og hentede varer. Hver mand blev udrustet med tre sæt tøj, alt nyt. To sæt kakki og et sort uldent, samt linned og strømper, to par sko og en mægtig tropehjælm af kork. Fødevarer havde vi med til tre maaneder, mange kasser vin og medicin og andre medikamenter. Hver afdeling var udrustet med fire maskingeværer, og hver mand med karabin og revolver. Artilleriafdeling med fire 3,5 kanoner. Altsammen til at skille af, og der var nogle brædder med remme, hvor alt kunne blive spændt fast. Det skulle jo være saadan at det kunne blive transporteret baade paa kamel og muldyr. Og saa kom al den øvrige udrustning, sadel, bidsel og ammunition. Til hver afdeling et stort dobbelt telt, hver mand havde sin feltseng med madras og to dækkener, dertil kom saa samtlige kogegrejer. Nu fik vi ogsaa lidt undervisning i tyrkisk og arabisk og de enkelte ord og tal skrev vi ned i en bog for bedre at huske dem. Hver enkelt mand fik nu fire dages orlov, for at tage afsked med familie og venner, for det vil jo nok tage nogen tid inden vi kommer tilbage igen. Jeg tror heller ikke at vi allesammen ser vor hjemstavn igen,

Idag har vi d. 21. marts 1916. Klokken 12 aften drager vi afsted til det fjerne syden. Vor ekspedition fylder tre tog. Vor tur gaar over Brclsau, Oderberg ind gennem Tatraberget. Banen er bygget langs en flod som slynger sig ind gennem dalen mellem høje bjerge. Himlen er klar, alt spejler sig i morgensolen, det er et herligt syn der bydes os. Mange steder er sæden allerede grøn, men marken faar en daarlig behandling. Man ser endnu nogle ridderborge højt oppe paa bjergene, for det meste paa den højeste top, Nu kommer vi gennem Budapest Ungarns hovedstad. Fredag aften d. 24. marts kommer vi over Donaufloden ved Belgrad, Serbiens hovedstad. Ved siden af banen nord for Belgrad havde tyskerne store fundamenter bygget, som blev brugt til de 42 cm. kanoner da de beskød Belgrad. Nu kommer vi først rigtig ind i Bjerglandet. Banen gaar ind imellem høje stenklipper og gennem lange tunneller, imellem snor den sig ud og ind langs dalene. Her ser vi ikke andet end bjerg og dal i det uendelige, sommesteder er dalsænkningen ikke bredere end 1000 m. Befolkningen ser vi ikke noget til, kun af og til nogle elendige landsbyer og naar vi gør holdt ved en station, ser vi langs hele banelinien en hel række mænd sidde paa huk og saadan kan de sidde i timevis. Arbejde tror jeg nu for dem er den værste plage, men de lever ogsaa et primitivt liv. Den 27. er vi i Nisch, det regner, skyerne hænger saa lavt, at de berører bjergene og lægger sig (9) som et taageslør om bjergtoppen. Om natten passerer vi den bulgariske grænse, hen paa formiddagen er vi i Sofia, Bulgariens hovedstad. Nu gaar turen over Filipoli og Adrianopel som ogsaa hører til Bulgarien. Onsdag aften d. 29. marts passerer vi den tyrkiske grænse og torsdag aften er vi i Konstantinopel. Vi har nu været ni døgn under vejs fra Berlin, men vi har jo ellers haft det helt godt, vi var kun tre mand i kupeen, saa vi kunne jo nok ligge ned om natten, en mand paa hver bæk og en paa gulvet, saaledes kunne vi godt blive ved med at køre til krigens ende.

Storstaden ved det gyldne horn. "Dronningen for alle byer" har man kaldt Konstantinopel. Og i virkeligheden er der ingen overdrivelse heri. En kæmpe stad saa vidunderligt beliggende, saa umaadelig interessant som ingen anden, men ak, i et utroligt forfald, uden orden, uden administration, næsten middelalderlig. Men alligevel lokkende og dragende som et eventyr er Konstantinopel. Forventningen er spændt til et ukendt højtryk den første gang man kommer sejlene gennem Bosporus; og orientens største by i al sin blændende skønhed pludselig ligger for ens blik, kronet af de tusindaarige moskekupler og de hvide slanke minareter. Op over Galata – kvarterets tagmyriader rager det ældgamle massive taarn, fra hvis top den rejsende nyder et fugleperspektiv uden

Sidestykke i verden. Kajerne ved Bosporus og det gyldne horn er fulde af skibe~ en skov af master rager til vejrs og hist ovre ser man Stambuls forvirrede husmasser, moskeerne, de grønne haver helt ude paa pynten, hvor det gamle Byzans paladser engang laa. Hvilken fryd at skulle studere al denne eventyrlige og hemmelighedsfulde skønhed, dens brogede orientalske liv, dens mennesker og dens fortidsminder. Men længe varer det ikke før europæerne begynder at væbne sig med kritik. Saa længe han fordyber sig i Stambuls navnløse gyder, i den store bazars krinkelkroge, dette stykke uforfalskede orient- i moskegaardens marmorpragt, er han lutter begejstring. Hver ny spadseretur bringer ham et væld af uforlignelige indtryk. Han stiger ned i de gamle Cisterner byggede af Byzans Kaisere og skuer de endeløse underjordiske huler, hvor en skov af hvide søjler skinner spøgelsesagtigt frem.

Saa snart en fremmed derimod skal beskæftige sig med det moderne Konstantinopel formindskes hans begejstring i en betænkelig grad. En millionby hvor for ti aar siden baade telefon og elektrisk lys var forbudt, hvor brolægningen selv i hovedgaderne trodser enhver beskrivelse, hvor halvanden million herreløse hunde strejfer om, hvor alt fejeskarn og affald mir nichts, dir nichts kastes ud paa gaden, hvor mord og overfald daglig øves uden nogen sinde at blive opdaget hvor der mangler politi og hvor blot et par timers regnskyl kan forvandle hele kvarteret til et bundløst morads. Alt forfalder i Konstantinopel. I troen paa den uafvendelige skæbne lader tyrken. Allah sørge for sig og sine og først naar huset er ved at falde sammen over hovedet paa ham af ælde, indser han nødvendigheden af en lille reparation. Den er imod Allahs vilje. Denne hensmuldren hører ganske vist med til orientens karakter. Men europæeren som har døjet med tiggere i tusindvis, med urenlighed uden sidestykke paa offentlige gader og den smudsige tunnelbane som fører folk op fra Galata til det højtliggende moderne kvarter Pera - kan alligevel ikke lade være med at tænke som saa: hvad kunne der ikke blive af denne storstad hvis blot enkelte dele af den blev moderniseret en smule. Tænk hvis her kom rene gader nye kloaker, lidt orden og administration. Hvilket paradys kunne denne europas smukkeste by ikke blive, hvilke rigdomme ville der ikke strømme ind til den! Men tyrkerne er ikke forretningsfolk. Der er ingen storindustri i Konstantinopel, kun en smule detailhandel og der gøres intet for at drage fremmede til byen. Man fortrædiger dem tværtimod med chikanøse pasbestemmelser, plukker dem og snyder dem, hvor man kan og forlanger tilmed bestandig ublu bestikkelsesgratier. Det gælder dog kun embedsstanden og andre funktionærer, hvem en udlænding kommer i berøring med - selve den "brede" befolkning er berømt for sin ærlighed. Karakteristisk nok er de fleste af Konstantinopels mange tiggere Grækere og Zigeunere. Til gengæld kappes de talløse fremmedførere, "Dragomaner" med deres ægyptiske kolleger i henseende til frækhed og optrækkeri. En promenade i Konstantinopels fineste strøg, "grande rue de pera", giver een et mærkeligt indblik i dette hjørne af den europæiske civilisation. I eftermiddagstimerne, naar den bedre verdens damer gør deres indkøb kan her være nok saa livligt. Udenfor magternes ambassader patrouillerer skarptbevæbnede soldater. De fine modebutikker rivaliserer med Paris og London. Med nysgerrig interesse betragter man tyrkindernes hvis liv henglider som et ørkenløst dolce far niente. Saa snart hun forlader haremets anlægges (10) sløret der bæres af alle kvinder. Hos de yngste fruer er sløret dog saa tyndt at det næsten er gennemsigtigt. De fleste bærer en art kappe der ligger tæt til kroppen og fremhæver alle legemets linier, dertil et langt hvidt tyllsslør, koket slynget om panden og den underste del af ansigtet og tilbage over skuldrene. At se for ivrigt efter en saadan tilsløret skønhed paa gaden eller i theateret kan medføre store ubehageligheder, Hele haremsspørgsmaalet maa behandles yderst delikat. For eksempel ansees det for uhøfligt at spørge en orientaler til hans frue. Skønt koranen tillader flerkoneriet, er "enegifte" i øvrigt regelen; det modsatte er simpelt hen for dyrt. En mand køber sig en slavinde - slaveriet eksisterer hemmeligt - som efter det første barns fødsel i regelen indtræder i den legitime hustrus ret. Der findes mænd som gifter sig 15 - 20 gange paa rad. En tyrk kan tre gange lade sig skille fra den samme kone, men efter den tredje gang kan han ikke ægte hende igen. Gaar man ud paa aftenen gennem "Grande rue de Pera", føres man faktisk hundrede af aar tilbage i tiden. Der er halvmørkt, man snubler over de ujævne, sprukne fliser. Staar vestenvinden paa, føres kloakdrunsterne fra det gyldne horn, hvor alle afløb ender, ud over byen. Nu og da drager en patrouille paa tre soldater gennem mørket, uhyre skarndynger hober sig op midt paa gaden, restauranterne udkaster deres madrester; og hundene opfører en hylende koncert, medens de delikaterer sig meld affaldet. En gammel fyr kommer gaaende med sin kurv paa nakken. Med en stok, til hvis spids en lille krog er befæstet, roder han rundt i dyngerne; støder han paa noget brugeligt, kaster han det behændigt over skulderne ned i kurven. Imidlertid har en søvrig vov - vov gravet sig dybt ned i skarndyngen og lægger sig her til hvile for natten. Der dræbes mange ved overkørsel hver dag, men de formerer sig utroligt saa millionen alligevel ikke formindskes.

Naar man ude ved Yildis-Kiosken ser sultanen køre til Hamidije-Moskeen, omgivet af sine ministre, sine i gallaekvipagerne halvt skjulte ynglings hustruer, der vogtes af store, kulsorte eunukker, og udenom det hele den lange, snorlige række af soldater. Med det blaa Bosporus og Stambuls Moskekupler som baggrund er denne Selamlikparade foran keiserslottets hvide murer et skue spil, der paa en besynderlig, næsten brutal maade bryder hverdagsindtrykkerne fra den mægtige, orientalske storby liv i de trange gyder samtidigt med, at det giver ens

eventyrforestilling om denne selvsomme, halvt asiatiske monark kød og blod. Man tænker paa tiggerne fra Galata-broen, de halte, blinde, vanskabningerne og frysende ulykkelige børn, og menneskevragene, der slæber sig gennem gadernes skarn for at faa en almisse. Og her oppe ved Yildiz klingende militærmusik, lynende sabler, komandoraab, tætte rækker af brunede soldateransigter og langtrukne vivatraab: Leve herskeren! Modsætningernes by - orientalsk vanrøgt, men trods alt - dejlige Konstantinopel. Sultanen Abdul Hamid maatte i 1908 give afkald paa enevældsmagten. Uden blodsudgydelser gennemførtes juli-revolutionen 1908, og stille og roligt traadte Tyrkiet ind i Europas konstitutionelle staters rækker, støttet af hærens opplantede bajonetter. Men i april aaret efter udbrød den rigtige revolution, hvor mange tusinde mennesker mistede livet, kort efter blev sultan Abdul Hamid afsat fra sin post.

Den 24. april 1909 ganske tidligt om morgenen begyndte den makedoniske bær, anført af Schewket og Muktar Paacha samt af frihedsheltene fra julirevolutionen Enver og Nianzi Bey, deres angreb paa Konstantinopel. Alle officerer var iført menigmands uniformer. Opmarschen var sket i al stilhed i nattens Løb, og der var truffet fortrindelige foranstaltninger for at hindre pøbeludskejelser. I en stor byer der jo altid tusinder og atter tusinder som intet har at tabe, men alt at vinde ved en revolution, og som derfor kun lurder paa en lejlighed til som sjakaler at styrte sig over det faldende samfund. Og der var ingen tvivl om at lejligheden nu ville være der, hvis de ungtyrkiske ledere ikke havde regnet med denne mulighed og straks erklæret Konstantinopel i belejringstilstand. Beskyttelsesvagter dirigeredes til samtlige gesandtskaber i Pera, paa alle gadehjørner og aabne pladser udstilledes poster og større afdelinger for at betage urolige hoveder i befolkningen lysten til optøjer, samtidigt rykkede kolonnerne efter en vel forberedt plan frem mod kasernerne. Flere steder blev der kæmpet haardt, og ved et par kaserner - f. eks. ved Taschkischla - kasernen, den store fodfolkskaserner i Peras udkant, og ved den nærliggende Tarim-kaserner (for artilleri) - maatte Enver Bey lader artilleri køre op, før besætningen overgav sig. Andre steder hejste kasernerne straks det hvide flag, saa snart de makedoniske tropper (11)formerede sig til angreb. I visse gader gik forretningslivet sin vante gang, medens andre - linierne til de militære centre og til Yildiz og regeringskvarteret - var strengt afspærret. Rundt omkring Yildiz som Abdul Hamid efterhaanden havde faaet omdannet til en formelig fæstning, lagde sig et stærkt regeringskorps, ogsaa fra søsiden, men der kom ikke til nogen alvorlig kamp. Besætningstropperne manglede en fast ledelse - og vel sagtens ogsaa tillid til et godt udfald. Ved den første granat som faldt i Yildiz, hejstes det hvide flag, og det paastaaes at Abdul Hamid forbød soldaterne at skyde paa angriberne, hvis dette er sandt, er det kun et nyt bevis paa den faldne storheds klogskab. Jo mindre blod der flød, - jo bedre ville chancerne sagtens være for hans forbliven ved magten. Tropperne forlangte afmarch med klingende spil, hvilket nægtedes, - og søndag eftermiddag overgav de sig. Og samtidig skyndte "Hofstaten", hele det krybende slæng af adjutanter og livvagt og Eunukker, sig at lade deres herre i stikken. Som snoge sneg de sig ud af paladsets gange, og lod den før saa mægtige Padischa tilbage som en ensom ulykkelig mand. Men selv i den yderste nød bevarede Abdul Haroid en vis tragisk storhed. Han lod slænget løbe, iførte sig profetens grønne kappe, som ingen tyrk ville vove at gennembore, og afventede sin skæbne. Et døgn senere førtes Abdul Hamid under streng militær bevogtning med et ekstratog til Saloniki, hvor han i et statsfængsel skal henleve resten af sit liv som "Nationernes Fange". Der fortælles at han skød sin favorithustru paa hans afsætningsdag, og den skønne Salma Zubayla skød han selv for at være sikker paa at ingen anden mand skulle komme til at eje hende. Denne sultanens sidste bedrift som fri mand og hersker, blev udført netop som ungtyrkerne trængte ind i paladset for at fængsle ham.

Den 27. april 1909 besteg Abdul Hamids broder, den 64 aarige prins Reschad Effendi tronen som Mohammed V. Denne svage legemligt og aandeligt nedbrudte mand, der har henlevet 33 aar af sit liv som broderens fange i Dolma Bagdsche Paladset ved Bosporus. En skyggekejsers er han og vil være det til sin sidste stund, en kejser af navn og intet andet, en stakkels mand som nærmest er at beklage.

Nu er det de ungtyrkiske sejherrer der regerer. Og i de første dage af Mohammed V. styre gøres regnskabet op med fortiden og der pruttes ikke længe. Standretten bliver sat rundt omkring, talrige dødsdomme er afsagt og eksekveret med det samme, der bliver ikke tale om nogen appel. De dødsdømte faar en seddel paa brystet med krigsrettens dom, og de bliver hængt paa aaben gade, til skræk og advarsel for alle andre. Men bedre er det ikke i Lilleasien hvor myrderierne paa de kristne efterhaanden har antaget en udfordrende karakter.

Det konstitutionelle Tyrki har sat sig som en af sine første og vigtigste opgaver at tæmme de halvville folkeslag, der befolker de forskellige dele af landets egne - Albaniens bjergstammer, Arabiens ørkenbeduiner, Lilleasiens kurder og zeibeker - alle faa de at føle at ungtyrkernes ønsker at skaffe orden i riget. Zeibekerne kunne passende kaldes Lilleasiens rødhuder. De har omtrent indianernes farve, ligesom denne en fantastisk udsmykning og nogenlunde de samme instinkter og tilbøjeligheder. De skal være direkte efterkommere af en jonisk stamme og befolker baglandet til Smyrna samt egnene omkring Aidin. Gennem mere end to tusinde aar har de bevaret deres skikke og traditioner saa nogenlunde rene, og selv deres dragt skal have en meget værdig herkomst. Deres udseende er i høj grad vildt, deres passioner koncentrerer sig om stærke drikke, mere om snaps end om vin, to-

bak, kvinder og musik. For et ordnet liv har de hidtil ikke vist den ringeste smag; de foretrækker at skaffe sig de nødvendige midler til at tilfredsstille deres nydelsessyge per nekas, medens de overlader kvinderne at trælde for det daglige udkomme i hjemmene. Det vil sige de kvinder som ikke findes egnede til at deltage i deres orgier. Efter at muhamedanerne havde erobret deres land, antog de overvindernes religion, dog nærmest for en forms skyld. De kender nemlig ingen bønner, gaar ikke i Moskeerne, overholder ikke fastemaaneder. Dertil er de meget forfaldne til drik, men for dog at vise den officielle religion en vis agtelse holder de sig med forkærlighed til den i Koranen ikke direkte forbudte brændevin, Rak, som de kalder den. Skønt de altsaa er saa godt som uden al religion, hader de dog "Gianerne" (de vantro), og naar de ikke myrder flere kristne, end de gør, er det nærmest, fordi de betragter deres yatagana som for gode til at drages for sligt krybs skyld. Overhovedet er de ikke stærkt hengivne til myrderier, men indskrænker sig til røvertogter eller til at modtage de gaver som de overalt forlanger med (12) en saadan mine, at kun meget faa dristige ville vove at afslaa et forlangende. Ligesom kurderne, har de i de forløbne krige ydet tyrkiet opbud af frivillige. De hidtil bestaaende kurdiske rytterregimenter, tyrkernes kosakker, opløses og zeibekerne er dømt til at civiliseres for at stille regelmæssige rekrutter. Synet af en zeibek volder de første første gange selvom det er i sikre og civiliserede egne en skrækblandet overraskelse. Høj, mager og atletisk skikkelse med rødbrun hudfarve, vældigt overskæg og et vildt dyrs udtryk i de stikkende øjne. Med alvorlig og hovmodig mine mønstrer zeibeken sine omgivelser, stolt af sin fantastiske udsmykning der gør ham endnu mere bemærket. Zeibeken er en utrættelig fodgænger, som en gemse springer han fra klippe til klippe, men derimod benytter han i modsætning til kurden kun sjældent og ugerne en hest.

For en zeibek er kvinde gunst livets højeste indhold - den frivillige eller den røvede gunst, han røver gerne unge kvinder hvor han kan finde dem. Naar zeibekerne har penge paa lommen, alias i mavebæltet (indviklet i lommestørklædet) penge der næsten altid er afpresset eller røvet, ynder de at lave fest. Hertil hører masser af brændevin og tobak samt kvinder og nogle guitarer. I en bjerggrotte eller i et afsides liggende hus gaar det saa løs til der ikke er mere brændevin og til hele selskabet er fuldstændigt udmattet. Zeibekerne spiller paa de primitive instrumenter ensformige melodier medens kvinderne udfører deres danse, under hvilke benene næppe flyttes fra gulvet, medens derimod kroppen fra hofterne og opad samt armene er i ustandselig bevægelse. Under indflydelse af rakien og de argerende danse kommer zeibeken snart i humør. De begynder selv at danse ikke med kvinderne, men indbyrdes og med en vildhed der er utrolig. Glemte er da al værdighed og stolthed, og en slags raseri bemægtiger sig ham, hans lemmer knager, den kraftige krop bøjer sig i utrolige forvridninger indtil han dækket af sved, halvt afmægtigt falder om, medens kvinderne der synes aldrig at udmattes fortsætter deres dans endnu voldsommere og mere udfordrende end før. Henad morgenen vaagner zeibeken til besindelse griner sit bælte og sine vaaben, gør et primitivt toilette, antagar atter sin hovmodige mine og forlader gildet med et naadigt nik til kvinderne. Pungen er let, hovedet tungt, men zeibeken gør sig ingen skrupler 1 den anledning. Han haaber snart at træffe et offer som han kan udplyndre.

Om nogen tid, maaske først om mange aar vil zeibekerne, de gamle joneres arvetagere kun være et sagn, eller der vil højst hist og her i fjerne egne være enkelte eksemplarer at finde, til sidst vil ogsaa disse sidste mohikaner forsvinde. I den tid vi var i Konstantinopel var vi indkvarteret paa en damper der hed "Corcuvador" et skib paa 8,000 tons, og her langs kajerne af det gyldne horn laa det ene skib ved det andet, flere af dem havde et hul i siden af en fuldræffer. Paa den ene side af det gyldne horn ligger Istambul og paa den anden Pera og Galata, som strækker sig langs Bosporus bredder. Der er bygget to broer over det gyldne horn, den ene hedder Galatabroen, for enden af denne bro paa Istambul siden ligger den berømte "Sophia-Moske" med sine fire minareter der er opført i aarene 532 til 565 af Istinian I som en græsk kristen kirke. Omdannedes efter tyrkernes erobring 1445 til Moske. Minareterne er bygget som en slags skorsten der er hul indvendig og der fører en trappe op til det øverste taarn, fra hvis platform udraaberen staar og kalder til bøn: Kommer til bøn, kommer til bøn: Alla er stor, der findes ingen Gud uden Alla, og mohamed er hans profet! Naar muhamedaner beder breder de først et klæde ud paa jorden, tager saa deres sko af og knæler ned paa klædet, med ansigtet vendt mod deres hellige by Mekka, man hører en ustandselig mumlen og de kysser jorden flere gange, saadan kan der ligge i 15 - 20 minutter og ve' den vantro som forstyrrer dem i deres bøn.

En dag var vi opstillet til parade for sultanen da han kom kørende til sin Moske, omgivet af sine ministre og fulgt af sine yndlingshustruer der vogtes af kulsorte negre. Sultanen stillede sig op i døren til Moskeen og vi defilerede i parademarch forbi ham. Folkene paa gaden kan man inddele i det gamle og det nye. De nye gaar med europæiske klæder og deres nationale hovedbeklædning en "Fetz som vi kalder den. Og de gamle gaar med hvad som helst, fra den grønne "Turban" og de lange kjoler som tilhører det religiøse aristokrati, til de skidne sækkelærred som hænger om de kurdiske bærere. Der er blanding af alle folkeslag: "Perser. Araber, Kurder, Jøder, afghaner? Indere, Negre, Grækere. og Italiener", man kan næsten sige fra hele jordkloden. Naar man besøger bazaren en gade, en smøge kan man godt kalde den, den er maaske tre m. bred og overdækket med glas, der er hul i muren paa begge sider af gaden, (13) paa størrelse af 3 x 3 m., med en klap til at lukke for med. Der

sidder saa alle købmænd i hob med benene over kors og falbyde r deres varer. Og der er varer af alle slags, fra de billige japanske trykte bomuldsstoffer, en udendelig mangfoldighed af kobberarbejder og simple sølv og guldarbejder.

Vi var ogsaa en tur ude at sejle paa Bosporus, det er det der forbinder marmarahavet med det sorte hav, der udmønder i Marmarahavet. De har tyrkerne deres flaaebasis, der laa to tyske krydsere "Gøben" "Breslau". De havde været paa togt i midelhavet da krigen begyndte, saa de kunne ikke komme tilbage, de var saa sejlet ind til Konstantinopel. Et par dage forinden havde de været paa togt i sorte havet sammen med den tyrkiske flaaede og da det var usigtbart vejr blev de pludselig overrasket af den russiske flaaede, som var meget stærkere end de andre, saa de maatte skyndsomt tage flugten. De bar ogsaa tydeligt spor af træfningen og havde flere huller i siden.

Nu har vi næsten været 14 dage her i Konstantinopel, men vi har ogsaa haft nok at bestille for alle vores sager skulle vi ha' sejlet over til "Haidar-Pascha", som ligger ovre paa den asiatiske Side, her er der ingen baneforbindelse ind gennem Anatolien. De 12. april gaar turen videre vi kører nu i pakvognen, vi vil jo helst være fri for at være sammen med tyrkerne i personvognene. I pakvognen har vi rigelig plads og vi har vores feltsenge med madras og dækkerne, saa vi sover udmærket om natten. Vi skal jo ogsaa have plads, at vi kan koge lidt mad for vi skal jo selv sørge for forplejningen. Hver mand har jo sine kogegrejer, saasom primus, paner, gryde og hvad der ellers hører til. Forplejningspenge faar vi udbetalt samtidigt med lønningen, jeg har 7,30 mark pr. dag. Lønningspengene faar vi i papir, men det øvrige skal vi jo ha' udbetalt i klingende mønt, enten i guld, sølv eller nikkel, for ørkenbeboerne er nemlig saa kloge at de ikke tager imod papirpenge, for dem faar vi ingen ting. I førstningen var det jo om at faa kendskab til pengene. Et tyrkisk pund er lig 100 plaster, eller gruss som tyrkerne si'r, en piaster er lig 40 para eller fire metalik, hver paa ti para, saa har de en medschedi lig tyve piaster, en sølvmønt lig de store fem mark for et tyrkisk pund. Jeg vil nu lige tilføje at hos Abdul Haroid har man vejledet af en dødsdømt overeen, der som tak for sin villighed fik sin dødsstraf ændret til tugthus - holdt husundersøgelse med glimrende udbytte. Man har fundet dynger af guld, ædelstene og bankanvisninger og man har uden Skrupler ladet den kolosale formue - der paastaas 20 millioner kroner gaa i statskassen, hvor den vel rettest hører hjemme. Hele togpersonalet er tyrkisk, kun lokomotivføreren er tysk. Vi kører nu langs kysten af marmarahavet, ind gennem fastlandet. I løbet af 15 minutter passerer vi 9 tunneller, paa omtrent 100 m. længde. Den 13. april er vi i "Eschesche- Hir", her strømmer varme kilder ud af jorden, og vandet løber langs grøfterne og har en 35 gr. varmt. Den 14. er vi i "Konia", her ser man storesletter omgivet af høje bjerget paa deres top ligger endnu sne, men vi befinder os ogsaa omtrent 1000 m. over havet. Landet er kun tyndt befolket, og jorden er slet behandlet, det er en askebrun lerjord, deres hytter er bygget af ler. Nu gaar det nedad hele tiden, lørdag d. 15. april er vi i "Bonzanti" ved foden af "Taurus bjerget", det har en højde af 4,500 m. Banen gaar ikke videre, vi skal nu med lastautobiler over "Taurus -Bjerget". Vejen har en længde af 70 km. og den er bygget fra korsfarertiden, den er udhugget langs bjergsiderne og er sammesteder ikke bredere end 4 - 5 m., paa den ene side høje klipper og paa den anden dybe kløfter. Snart gaar det stejlt opad, saa om et kort hjørne, saa lige stejlt ned igen. det gyser næsten i een naar man ser ned i de svimlende afgrunde, de kan somme steder være 6 - 700 m. dybe. Vi skal gennem det "Cilisiske Pas", et storslaaet syn. Passet er maaske 50 m. bred, vejen 5 m. og ved siden af en rivende bjergstrøm og paa begge sider 5 - 600 m. høje stenklipper, som gaar lodret i vejret. Hele turen tar 1 ½ dag, oppe paa bjerget er der en hel lastautopark, den er paa 600 biler, der gør vi nu holdt for natten og næste morgen gaar turen den anden vej nedad bjerget til byen "Kilek-Bogas", som ligger nordlig for "tarsus", Her gaar jernbanen igen, vi har en 7 timers kørsel, saa kommer vi til byen "Marmaura". Idag har vi d. 18. april, hvornaar det gaar videre er ubestemt. Her er store strækninger med flachland, rigtig god lerjord saa det kunne give en god afgrøde naar det blev godt behandlet, men der ligger store strækninger som kun er dækket med ukrudt. Man kan ogsaa nok mærke at man nærmer sig de varme lande, for om dagen er det en hede hernede i dalen, skønt paa bjergene ligger der endnu høj sne. Vi bygger os nu en teltejr og vi er ude at bade hver dag i floden (14) som løber forbi lejren.

Den 27. april var vi paa udflugt til "Tubra-kale", det er en gammel armenisk ridderborg, den er bygget omkring det 12. aarhundrede, af dens høje murer er der kun ruinerne tilbage, men det maa have været et besværligt arbejde at bære materialet op paa bjergets top for vi taber snart vejret for at naa toppen, men idag har vi ogsaa 50 gr. varme. Der er en storslaaet udsigt heroppe fra, paa den ene side "Taurus-bjerget", paa den side "Amanus-bjerget" og i sydvest kan man skimte middelhavet. Men ikke en by, ikke et hus kun hist og her en lerhytte i det fjerne. Vi kommer forbi et vandhul, der vrimler det af skildpadder ellers ser vi sjældent noget dyr.

Den 29. april gaar turen videre, fuldbanen gaar kun 2. km. saa maa vi omlades paa feltbanen før turen gaar over "Amanus-bjerget". Vi er 6 mand som skal ledsage toget, det øvrige mandskab skal til fods over bjerget. Der er tre tog lige efter hinanden, vi kører nu i zik- zak opad bjerget, først til den ene side, saa blir der skiftet spor, saa tilbage paa et andet spor, og saadan bliver de ved indtil vi naar bjergets top og nede i dalen kan vi skimte stationen, men det ser ogsaa kunstigt ud naar man ser det ene tog efter det andet kravle opad bjergsiderne. Nu skal vi gennem en tunell paa 4,9 km. den er lige færdig bygget saadan at kipvognstogene kan køre igennem. Vi

har tre timers ophold i midten. Først da vi kommer ind i tunellen er der skrækkeligt koldt, der bliver luften saa klam og trykkende, og der er en larm fra presluftborene, og desuden helt mørkt. I det fjerne ser vi arbejderne med deres lygter i haanden i travlt arbejde. Det er tyske ingeniører der leder arbejdet, de sagde at de aldrig nogen sinde havde arbejdet i saa haard en stenmasse som her, de brugte ikke nogen afstivning. Vi skulle vente til de havde kipvognerne fyldt, vi befandt os nu 800 m. under jorden, men omsider kørte vi videre, men vi var kun lige kommet 1 km. bort før de sprængte igen, det var som hele bjerget skulle falde sammen om os, kl. 6. aften kom vi ud paa den anden side af tunellen. Men vi fryser og vi er helt skidt tilpas af den luft inde i tunellen. Vi har endnu et par timers kørsel inden vi naar fuldbanesporet. Lokomotiverne spyr gnister de fyrer nemlig med træ. Gnisterne staar ud af skorstenene som et rigtigt fyrværkeri og breder sig i en stor omkreds, saa der gaar imellem ild i vore sager og vort tøj. Naar toget holder for at faa vand pas lokomotiverne skal vi skynde os at overhælde præsenninger med vand, og vores teltban skal vi ogsaa have dypet i vandet for det skal vi sidde med over hovedet under kørslen, for der flyver gnister saa store som fingerender og de tænder med det samme. Ulykker sker der ogsaa her, for et par dage siden løb en kipvogn løbsk nedad skraaningen og enden blev at den løb af sporet og manden blev slynget 20 m. bort, et par dage efter var han død. Et lokomotiv var ogsaa løbet af skinnerne og styrtet ned i en afgrund, dets to ledsager var død paa stedet. I "Kotbatsche" gør vi holdt, herfra gaar fuldbanen videre. Idag har vi den 1. maj. Vi har bygget vor teltlejr højt oppe paa bjergerne, saa det var et besværligt arbejde at bringe sagerne derop. Vi skal nemlig være lidt forsigtig, for her er sump og det er her muskittomyggen holder til, og det er dem der medbringer malariasygdommen, den er stærkt udbredt i denne egn. Vi sover under moskittonettet hver nat. Vi tager ogsaa Cinin to tabletter to gange om ugen, det er noget modbydeligt skidt, man har en led smag i munden hele dagen, men det er jo bedre at forebygge end at helbrede. Om dagen strejfer vi rundt i bjergerne og i en bæk som løber forbi lejren tager vi os et forfriskende bad hver dag. Den 11. gaar turen videre, vest for Aleppo deler banen sig, den ene gaar over Aleppo og mod syd ned gennem Palastina, vi bøjer af mod nordøst. Den 12. kører vi over floden "Euftrat". Høsten er allerede igang, men det er kun smaa stykker de har under plov. Ja plov kan man næsten ikke kalde den, den bestaar af en krum træstamme, fortil lidt tilspidset, med den kører de frem og tilbage og paa den maade faa de saa lidt muld. Det er næsten udelukkende byg de avler, det skal jo kunstigt vandes og det sker ved at de hejser vandet op af floden med en sammensyet kohud der er lavet som en slags tragt. Ved flodbreden har de en bom hvorover de hejser vandet op, en udgravning til siden saa det gaar lidt nedad., der gaar et æsel udstandseligt dag og nat og hiver vandet op af floden i den tid marken skal vandes, og det er kun ved flodbredene de kan avle noget, hvad der avles bliver høstet med en sichel. Men hvad kunne der ikke blive ud af de store uendelige sletter hvis de kom under kultur, med stemmeværk og kanaler, for vand er der nok af i de store floder "Euftrat" og "Tigris" saa de kunne godt bevande hele Mesopotamien. Nu gaar banen ind gennem ørkenen. Solen brænder ogsaa frygteligt. (15) Sommesteder møder vi store græshoppesværme, de er ogsaa en mægtig plage her i landet for de æder alt hvad de møder paa deres vej. Om aftenen er vi i "Ras-el-ain", det er kun selve stationsbygningen. Banen gaar ikke videre. Vi skal nu med kamelkaravanen igennem ørkenen til "Mosul" som ligger ved floden Tigris. Ørkenen er et land uden tusmørke, solen gaar ned, saa kommer en kort forventningsfuld stilhed og i denne uendelige stilhed er det som selve tiden staar stille. Alt bliver sort mod en citronfarvet himmel. En stjerne gløder en flagermus flyr og mørkets vinger breder sig over jorden. Det samme om morgenen naar solen hæver sig over horisonten, da hersker der en stilhed som om nattens onde aander er paa flugt for den kommende dag, tilbage til jorden og til de afsvedne ørkenvidder. Og saa ørkenspejlbilledet, naar man skuer ud over ørkenen naar den bliver bestraalet af solen og solstraalerne bliver kastet tilbage, da opstaar der et spejlbillede saa skønt som man ikke kan forestille sig. Det kan se ud som om man var omgivet af en stor sø, og forhøjninger i landskabet er som smaa øer, og gaar man eller rider man hen imod det, saa kommer man det aldrig nærmere, det er ligesom det flygter for een for tilsidst helt at forsvinde, og hvad er det? Det er intet! Intet! Gennem de tusinde af aar har man brugt det samme transportmiddel: "Ørkenskipet", den uovervindelige kamel. Nu som for umindelige tider siden befordres mennesker og gods ad de samme karavaneveje gennem ørkenen paa kamelryg. Tavse drager karavanerne gennem det dødsstille solsvedne land. Kamelen skrider frem med fremstrakt hals og med rugende fjed møjsommeligt i kvælende og tør hede afsted i den endeløse slette. Af og til ses en ensom rovfugl, lille som en prik hænger den under den stivnede himmel. Intet træ, ingen busk ikke vej eller sti, liv eller lyde, kun tavshed. I de uendelige horisonter er der intet til at vise vej og retning uden solen og kompasset. Blegede knogler af kameler, aasler og mennesker betegner karavanernes vej der forbinder de spredte oaser. I den stille glødende luft tørrer selv den rejsendes stemme ind. De der rejser gennem ørkenen er tavse som ørkenen selv, og saadan har den ligget hen i tusinder af aar. Og ve' den karavane der rammes af samumen (ørkenstormen) der hvirvler støvet op og sletter alle omrids ud, luften brænder rødgul som svovl og solen skimtes kun som en brunlig bronceplade, der af og til blinker frem gennem en rift i sandskyerne. Og hvad der venter os er jo ikke godt at vide, maaske vore knogler ogsaa skal blegne i ørkensolen. Vi lader nu alle vore sager ud, det har vi nu gjort flere gange, hvor længe vi skal blive her ved vi ikke. Der er en lille flod i

nærheden, der bygger vi vort telt op. Vi har et stort dobbelt telt ved hver afdeling der kan rumme 25 mand, og vi har jo vore feltsejle med madrasser saa vi ligger jo helt godt her. For at komme videre skal vi baade have heste og kameler. Den 16. maj faar vi 15 heste tildelt vor afdeling, altsammen hingste, flere af dem er slet ikke tilredet, saa vi har rideøvelser hver dag, og det gaar sjældent af uden ulykker, en brækket arm, en forstuvet skulder, og een havde nær brækket halsen. Hesten slog nemlig en kolbøtte. Ved hele ekspeditionen har vi nu 150 hingste, vi har dem allesammen tøjret, men det sker imellem at et par river sig løs, saa skal I bare se sikken en kamp det gi'r, de er næsten ikke til at skille ad. Vi er nu klar til ørkenrejsen, 600 kameler har vi ogsaa faaet, en mægtig karavane.

Den 5. juni gaar turen videre, det er 21 dages rejse herfra og til "Mosul". Det er ikke en behagelig rejse for det er alt ørkenland, og med vandet vil det ogsaa blive knapt og saa er der en hede midt paa dagen kan vi slet ikke vise os uden for teltet, lægger man et stykke jern i solen bliver det saa varmt at man ikke kan tage fat paa det. Vor afdeling og artilleriet drager tilsammen, vi har ogsaa kamelkaravanen med os. Marchturene er ikke saa lange, de retter sig altid efter hvor der findes vand. Oaser som vi kalder dem. Vi drager altid tidligt afstedt omkring kl. 3. om morgenen, saa vi staar op kl. 1. det er jo lige ved den tid hvor I derhjemme gaar til ro, for vi er jo hele tiden en 3. timer før. Nu kommer der en strækning hvor der ikke findes vand, og kamelkaravanen skal være to dage om den tur. Afdelingerne er draget forud, de kan klare det i en dag. Jeg er blevet tilbage med 4 mand til bevogtning af karavanen. Idag er det første pinsedag d. 11. juni, vi er gæst i en araberlejr hos føreren for kamelkaravanen "Haschi Jasin". Til frokost faar vi brød med med smør, æg og sukker. Brødet er friskbagt, smørret er paa en tallerken med sukker paastrøet, vi bryder saa et stykke brød af og dypper det i smørret, for de spiser jo med fingrene. Middagsmad spiser de først efter solnedgang, da faar vi dampet ris med hønsekød og kogte æg og en mikkakaffe. men der gives kun en liden mundfuld ad (16) gangen og der bliver drukket af en kop, men det smager os dog helt fortræffeligt. Jeg har nok set det før paa billeder naar de sidder paa huk i en kreds rundt om en skaal, men det er dog første gang jeg har været med dertil. Den næste dag, indhenter vi vor afdeling igen, de er bleven i "Nesebin", her har vi et par dages hvil. Der er masse fanger her, det er englændere og indere, de kommer fra "Kut-el-amara", som ligger ca: 300 km. syd for "Bagdad", de er paa vej til "Konia". Der blev taget 13 - 14.000 fanger dernede, de sælger alt hvad de har, for at faa lidt tyrkisk mønt, I saa de kan købe sig lidt at spise, deres forplejning er maadelig, jeg ville sandelig ikke gerne være fange hos tyrkerne. Naar man ser den grusomhed, ja det er næsten ubeskriveligt hvad der hersker hernede. Vi møder sommetider store flokke af "Armenier", sammenlænket ved haandledene, disse hungrende, forpinte mennesker, de vantro hunde som tyrkerne si'r. Armenier er jo et kristent folk. Naar man ser deres lasede klæder, deres bønfoldende blikke naar de møder os med fremstrakte arme, bedende om hjælp og om en almisse, da skar det een i hjertet, saa vi kunne godt ha' nedmejet hele vagtmandskabet med maskingeværer, men vi havde jo bare ikke lov dertil. Alt hvad vi havde af brød gav vi dem, men vagtmandskabet tilkastede os lynende blikke. Det er sørgeligt at nogle mennesker saadan skal pines. Tyrkerne drog op i deres land, stjal alt hvad de ejede, afbrændte deres huse, børnene slog de ihjæl, pigerne solgte de og mændene skulle først arbejde saa længe de kunne, og naar brød sammen, blev de jaget ud i ørkenen til føde for sjakalerne. Senere blev der oprettet en armenierlejr ved "Aleppo", hvor Karell Jeppe har gjort et stort arbejde for at lindre nøden for de nødstedte armeniere. Imellem flygtede ogsaa en, vi havde ogsaa et par hos os turde tyrkerne ikke afhente dem, vi kunne godt tal os en tjener, og i den tid havde han jo ro for tyrkerne. I de næste dage møder vi mange fanger af englændere og indere. En morgen møder vi ogsaa den svenske naturforsker Sven Redin, han kommer fra østen, paa vej til Konstantinopel. Den 24. juni 1916 er vi i "Mosul" der ligger gemt nede i en dal ved floden Tigris. Der er et usundt klima her, for luften staar næsten helt stille og solen brænder, saa det er en trykkende hede med 75 gr. varme i solen. Kirkegaarden er næsten større end den plads byen ligger paa, men byen blir ogsaa kaldt for ørkenens grav. Vi bliver nu indkvarteret paa et hotel, men I maa jo ikke forestille jer det saadan som hos os derhjemme, det er alt sten og marmorgulv, dør og vindueskarme er udsavet af marmor, for det har de nok af, men træet er knapt, taget er fladt saa vi kan sove deroppe om natten. Det er en italiener som ejer hotellet. Vi faar ogsaa vor forplejning der, vi skal jo selv betale. Forplejningspengene faar vi jo udbetalt. Middagsmad spiser vi altid om aftenen efter solnedgang, saa er det knap saa varmt. Først bliver der fejtet udenfor hotellet, det er nemlig kun jord, saa blir det hele overhældt med vand, det bliver saadan mere friskt, saa blir borde og stole sat ud, og kulørte lamper blir ophængt, og saa kan det gaa løs med maden, og 6 - 7 retter plejer vi gerne at faa. Tjenerne raaber og skrider i alle forskellige sprog, for dem er det om at gøre saa megen spektakel som muligt, og uden for hotellet er vi genstand for mange menneskers nysgerrige blikke, Og tjenerne har deres mas med at jage dem væk. Vi kan nok mærke at vi ikke er vant til klimaet, for vi ligger snart alle og er syge, nogle ligger med stærk feber 40 - 41 gr. tre mand er døde. Den ene dag kan de være helt sunde og raske, den næste dag er de døde. Hvad der her hersker af sygdom er næsten ubeskriveligt kolera, plettyfus, rur, armøbenrur, tyfus, malariafeber, sandfluefeber, ja man kan næsten sige al slags sygdom. Men det er heller ikke at undres over at folk bli'r syge; naar der dør en hest, et æsel eller et andet dyr bliver det liggende hvor det

er, om det ogsaa ligger midt paa vejen, eller om det falder om i vandet, hvorfra folk skal hente deres drikkevand. Naar man færdes paa gaden om dagen ser man alle steder hundene henslængt og døsende i solen, de gider ikke engang flytte sig, naar der kommer nogen, men jeg har heller aldrig set saa mange hunde som her. Hvor man ser hen ligger der en hund, besmittet med al slags sygdom. Men naar solen gaar ned vaagner de af deres dvale og der er en hylende og bæffende hele natten igennem. Med mennesker er det heller ikke bedre for naar man ser al den elendighed saa har man snart nok. Øjensygdom er en mægtig plage, hvert andet menneske har syge øjne, men læge kender de jo ikke til. Og saa disse krøblinger som ligger henslængt ved husmurene, med kun et sækkelærred at dække sig til med, udtærede saa de næsten ikke kan røre sig. Naar man kommer forbi kysser de ens klæder, og med længselsfulde, utørrede øjne og ansigtet fordrejet (17) i smerte hvisker de: "Sahib giv mig en almisse". Naar et begravelsestog drager gennem byen til kirkegaarden, følges det af en skrigende og klagende menneskemængde. Liget bliver baaret paa skuldrene og mændene skiftes til at bære, og bagefter kisten, hvis det er en gift mand følger, konen eller rettere konerne, for de fleste har jo mere end en, skrigende og rivende sig i haaret og paa brystet saa blodet flyder, og folk istemmer en klagesang. Om eftermiddagen ved 5 tiden naar man gaar i nærheden af kirkegaarden kan man se kvinderne ved deres mænds grave, hylende og klagende, saadan kan de godt sidde i næsten en time, og naar de saa er færdige med det, kan de godt begynde at skælde hinanden ud. Naar man ser et bryllupstog drage gennem byen, hvor bruden bliver ført til brudgommens hjem, omgivet af larmende og syngende menneskemængder, der ustandseligt danser rundt om bruden, med al deres dingel-dangel af trommer og andet gøgleri, ja da falder man næst i en forundring, men det er jo deres skik at holde fest paa. Naar de bygger et hus bruger de hverken teglsten, kalk eller cement, det bliver bygget af marmor og alle slags sten som bliver opsamlet ude paa marken. Marmoret bliver opsat i en rundkreds og opbygget som en slags ovn, og fyldt med hakkelse indvendig, saa bliver der sat ild til halmen og gennem denne varme bliver marmoret saa skørt at det kan lade sig male til støv, og det binder meget bedre end cement. De kan godt mure en hvælving over et rum, uden nogen schabeloner eller underlag. De begynder i alle hjørner af rummet og de bruger hverken murske eller hammer, alt blir lavet med haanden, der skal helst 4 - 5 haandlangere til en murer, en rører marmoret sammen med vand, en anden ruller det sammen til klumper, en kaster klumperne op til murersvenden og en kaster sten, og murersvenden raaber hele dagen igennem snart paa sten, snart paa marmor og han klasker det hele til med hænderne, og naar hvælvingen er samlet fra alle fire hjørner kan de godt gaa oven paa den. Det er lige i faste tiden og der bliver af skudt 3 kanonskud hver 6 te. time, og udraaberen kalder fra minareten til bøn til samme tid, og man kan høre det næsten over hele byen i den stillestaaende luft, men vi var nu ikke interesserede i at han der begyndte midt om natten og forstyrrede os i vor nattesøvn. Paa den anden side ligger Ninive. Den var i sin tid hovedstaden for det assyriske kaiserrige, der er kun voldene tilbage, og der er foretaget flere udgravninger her, Profeten Jonas' gravsted findes ogsaa her. Hele vort formaal er naturligvis en hemmelighed, men da vi rejste gennem ørkenen, blev der skrevet i de engelske aviser, at 40,000 mand var paa vej mod østen, og vi var kun 150. Meningen var at vi skulle have haft 4,000 mand tyrkisk kavalleri, og vi skulle saa have haft føring af denne division, men vi fik slet ingen tyrker, saa vi maatte klare os selv. Og meningen var vist nok, at vi skulle have truet den engelske besiddelse i Indien. Jeg har nu været syg i nogen tid, og ti mand er allerede døde. Vi skulle nu videre, og vor afdeling drog afsted alene. Som lastdragere brugte vi nu muldæsler, men der er ogsaa nogen imellem som ikke er vant til at have noget paa ryggen, saasnart de mærker lasten, farer de rundt, saa det er helt farligt at være i nærheden naar kisterne flyver til alle sider. Jeg var nu saa meget i bedring, at jeg ogsaa kunne komme med, vi drog saa afsted mod øst. Men de r gik kun nogle dage, vi var lige ved døn persiske grænse, da jeg blev syg. Sanitetskorporalen mente at det var kolera jeg havde. Vor afdelingsfører, en oberløjtnant, fik tropekuller, det er en slags forvirrethed der opstaar i den brændende hede. Og han fik mangen fiks ide. Beduinerne som havde deres hytter i nærheden, skulle dog se hvad vi kunne bruge maskingeværet til, og der blev skudt efter forskellige maal i ørkenen.

Jeg laa i byens bedehus, et hul nedgravet i jorden og overhælveth, det er det allerhelligste, og udenfor er et rum omgivet af en mur, men uden tag og uden gulv. Der laa jeg i flere dage, og præsten bragte mig mælk hver dag, spise kunne jeg ikke. Ved fire tiden hver morgen kom præsten til bedehuset og læste af koranen; for det meste var der ogsaa et par unge mænd med. De faldt paa knæ ved siden af mig med koranen foran sig, og saa gik det løs, en ustandselig mumlen fra alle tre, og saadan kunne de blive ved i næsten en hel time. Oberløjtnanten kom flere gange og besøgte mig, og spurgte om jeg manglede noget, om jeg ikke kunne have nogle flasker vin, for jeg kunne godt faa saa mange jeg ønskede, men desværre maatte jeg jo sige nej. En kurer var blevet sendt tilbage til "Mosul", og jeg blev saa afhentet med vogn, men det viste sig da at det ikke var kolera jeg havde, men armøbenrur.

Persien er et land fuldt af bjerge og kløfter, og et folk med (18) mærkelige skikke og traditioner. Den stærke uro for nogle aar tilbage efter shahens afsættelse, har givet lejlighed til et nyt indblik i det persiske folks dybeste sjæleliv, hvor viljen til fremskridt er saa sælsomt blandet med den gamle kulturs mørke skygger. Glødende fana-

tisme, lysten til vild grusomhed og opfarende Lidenskabelighed, der staar i den stærkeste modsætning til orientalerne sædvanlige flegma, har givet de sidste aars kampe deres præg, og spejler sig ogsaa i alle det persiske folks Livsyttringer, baade i religiøs og retslig henseende.

Lemlæstelse er en almindelig straf for ringe forseelser, og de fremmede der første gang betræder "Den gyldne løves land" forbavses over det store antal krøblinge, blinde og elendige, der kun er ofre for en barbarisk straffelov. Den stædige fange tvinges til at bekende ved hjælp af den frygtelige bastonade (slag under fodsaalen) og selv uskyldige tilstaar alle de forbrydelser, hans plageaander ønsker, naar blot bastonaden varer længe nok. Endnu i den nyere tid opfandt man en frygteligere form for henrettelse end man før havde anvendt, blot for at skræmme folk. Forbryderne der her var tale om, var folk hvis eneste skyld bestod i at de ikke havde betalt deres skat, og dem puttede man paa hovedet i lange brøndrør, og med kvalfuld langsomhed lod man efterhaanden vand løbe ned i beholderne, indtil ofrene druknede.

Da shah Rassir Eddin var blevet myrdet, nedsatte man en særlig kommission som skulle udfinde hidtil ukendte raffinerede pinsler for mordere. Tre maaneder i træk pinte man dem saa, indtil de endelig blev hængt i en uhyre galge paa torvet i Teheran, til skræk og advarsel for den forsamlede menneskemængde. Den samme grusomme og vilde aand af spejler sig i folkets religiøse liv, og naar sit højdepunkt ved den aarlige "Mukarram", den fest der er viet Alis og hans to sønners død, profetens tro dicipler, Blodige selvpinsler giver festen sit præg. Ved nattetid drager et offentligt optog afsted til martyrerne Hassans og Husseins, Alis sønners grave. I fakelskær og i lyset fra ildpander, under den dumpe larm af pauker, og under skingrende nervepirrende hvin fra fløjterne drager toget afsted. Hysterisk graad og hulken gennemryster de forangaaende præsters legemer, og en dump mumlen høres fra alle de bedende. Pomp og pragt udfoldes ved disse fester og i faklernes skær ser man dragter af de kostbareste stoffer og spillet fra ædelstene, purpur og guld. Profetens rigt broderede fane følges af en lille, snehvid paaklædt dreng paa en hvid araberhingst. Drengens hoved er glatraget og paa hans pande sidder to duer, hvis hvide vinger er mørkerøde af blod. Dette symbol paa de to martyrer følges saa af selvpinernes vilde hærskarer. Tunge jernkæder klirrer og vilde skrig: "Hasein, Huasein!" lyder gennem natten.

Med svære mange strenge de piske sønderflænger disse mennesker deres nøgne rygge. Uophørligt svirrer slagene gennem luften, røde blodspor viser togets vej, og bloddraaber sprøjter tilskuerne i ansigtet. Efter disse følger de hellige "Negirs" i lange bølgede gevanter og med hovederne indhyllede. De bærer brede skinnende sværd i hænderne og borer klingerne ind i deres kød. Til profetens ære lemlæster de sig selv og er stolte af de mørke blodstrømme, der farver deres hvide gevanter paa en saa grufuld maade. En frygtelig ophidselse gennemløber menneskemassen, Luften er fuld af kvalmende blodlugt, larmen vokser til en hel orkan, og tilskuerne der ikke længere kan modstaa synet af de ophidsede præster falder i samme ekstase saa at de frygteligste scener udspilles. Nu og da synker en af de udmattede afmægtigt om, og andre steder bærer man en død bort. Naar den grusomme fest endelig er forbi, skifter de saarede klæder, og samles til en spisning, hvor de med ulvehunger kaster sig over den mad der rækkes dem for at styrke sig til den følgende martyrdags fester og ceremonier.

I Mosul blev lejet en bygning, som blev indrettet til lazaret. De fleste bygninger er bygget som en lille fæstning, der findes kun en indgang, som løber ind i gaarden, og huset er bygget i en firkant med alle vinduer ind mod gaarden. Er der to etager, løber der en altan rundt om hele huset ind mod gaarden, og taget er fladt, omgivet af en halvanden m. høj mur mod mange skyde skaar.

Der var nu bleven sendt forskellige medikamenter og mikroskoper og alt hvad en Læge har brug for. Og fire søstre fra et nonnekloster var ogsaa kommet herved, den ene var endda komtesse, men nogle dejlige mennesker var de, og ikke bange for at tage fat. Og en overlæge, et prægtigt menneske, der gjorde alt hvad der stod i hans magt for at lindre de syges smerter. I førstningen var vi kun tre syge foruden mig, en (19) med kolera, en med malariafeber og en med tyfus. Jeg blev nu grundigt undersøgt og det viste sig at jeg havde gaaet alt for længe med denne sygdom. Det var armøbenrur, lægen sagde at han aldrig havde set det saa galt. Jeg maatte nu tre kure igennem for at blive helbredet, og hvad jeg fik af indsprøjtninger og medikamenter er utroligt. Jeg kan nævne hver dag to indsprøjtninger, en om morgenen og en om aftenen, den ene dag i brystet, den anden dag i armen, 200 gr. gibs 100 gr. ad gangen, det var næsten ikke til at faa ned, man skulle ligefrem skylle det ned med vand hver halve time, to tabletter usara, seks tabletter tanamin, og endelig om aftenen 15 draaber opium. I førstningen kunne jeg slet ikke have noget at spise, og jeg blev saa mager som et skelet, jeg skulle have vin at drikke, men naar jeg fik en teskefuld blev jeg saa fuld at det altsammen løb rundt for mig. Da jeg nu havde været der fire uger sagde lægen en dag til mig. Nu ved jeg snart ikke hvad jeg skal give dig mere, for nu har du næsten spist hele apoteket rent. Jeg svarede: "Naar jeg bare kan faa noget mad ned, saa skal jeg nok blive rask igen". Søstrene kom flere gange om dagen og spurgte hvad jeg kunne have, jeg maatte faa alt hvad jeg ønskede. De pillede marven ud af knoglerne og lavede maro og kødboller til mig, og de gjorde alt hvad der stod i deres magt for at jeg kunne blive helbredt igen, jeg var dem ogsaa meget taknemmelig derfor. Men med tiden blev det dog bedre, til sidst kunne jeg godt drikke en hel flaske vin om dagen. Nu kom der ogsaa flere syge til og det gik ikke altid saa

godt, der var flere der maatte bukke under for sygdommen. Der kom ogsaa en katolsk præst, en mand paa 40 aar, han sagde at han ikke havde været en dag syg i hele sit levned. 14 dage i "Mosul" saa var han død. Men det er heller ikke et under at folk bliver syge, naar man ser al den uhumskhed saa har man snart nok. Drikkevandet blir hentet nede ved floden hvor folk bader og vasker. og hvor der ligger døde dyr. Vandet blir bragt op i byen paa æselryg i poser der er syet af kohuder, de hænger saa paa hver side af æslet. og hvert æsel koster saa maaske 1 - 1 1/2 piaster.

Paa lazarettet havde vi store lerkrukker lavet af raa ler, uden glasur, de stod paa træstativer og der blev vandet saa hældt i, og gennem lerkrukken blev det faa først filtreret, og neden under den store krukke stod der en mindre hvor vandet blev opsamlet, saa blev det kogt og hensat igen til afkøling inden det blev brugt. Naar man kikkede op i krukken hvor vandet blev hældt i, vrimlede det af alle slags dyr. Varmen har ogsaa været helt Skrækkelig, sædvanlige termometre kunne vi slet ikke bruge, de sprang af varmen naar de laa inde i stuen, godt gemt i skygen.

Idag har vi den 28. sept. 1916 og den første regn i lange tider, henimod aften drager der et tordenvejr hen over byen. Luften bliver dog lidt friskere, men det er kun til den næste dag, saa er der ikke mere at af regnen. For os var det næsten et under at se en Sky paa himlen, vi troede næsten ikke det var muligt at der kunne danne sig skyer, for i den tid vi har været her har vi ikke set andet end en blaa sitrende himmel, ikke saa meget som en lille bitte sky, hvor solen kunne forsvinde, og give os en afveksling i denne brændende solhede. Kun samumen (ørkenstormen) kan forvandle jord og himmel til et kogende helvede, den værste snestorm er for intet at regne mod samumen. Jeg har kun oplevet en sandstorm da jeg har været hernede, men ve' den karavane der bliver overrasket af sandstormen. Først høres en dump rullen, og det bliver kulsort i horisonten, støvet hvirvles op i flere hundrede meters højde og man kan se det i mange km. afstand. Trods det at det nærmer sig med rasende hast, er det som om der gaar en evighed af tid inden det kommer over os. Men det er spændingen og uvisheden for hvad der kan ske. En hvislen, et hyl og i et nu er det over os, og alt løst bliver fejet tilside. Hvis man ikke har nogen dækning er det bedst at smide sig fladt ned paa jorden, holde munden lukket og øjnene ogsaa, hvis man ikke har tætsluttende brillor. Støvet hvirvles rundt saa man næsten ikke kan se en haand for sig, og det er som det kom ud af en glødende ovn, det brænder og stikker som af tusinde naale. Det kan vare i timevis, det kan vare i dage, men da er de ikke meget vær som ikke har kunnet finde sig et skjul. Huden revner, læberne og tungen svulmer op og bliver tørre, et menneske kan hverken faa mad eller drikke ned. Kamelerne lægger sig fladt ned med hals og hoved strakt henad jorden, og der blir de liggende og de ogsaa bliver tildækket af sanddriverne. Det eneste samumen gavner er at udrydde græshopperne, de bliver hvirvlet med og gaar til grunde. Jeg havde nu staaet en lang sygdom igennem, den 8. nov. var jeg saa rask at jeg kunne komme ud af lazarettet. Der var oprettet en automobilforbindelse mellem Mosul og Aleppo, de kørte gerne en tur hver 14 dag og rejsen varede i 4 dage, (20) med kamelkaravanen brugte vi omtrent 25 dage til samme tur. Den 15. nov, skulle jeg afsted, jeg skulle tilbage til Konstantinopel for at faa klimaforandring saa at jeg kunne blive rigtig rask igen. Skønt jeg var glad for at komme ud af denne ørkenens grav, (Mosul kalder de nemlig for ørkenens grav) var det dog med vedmod at jeg tog afsked med sygeplejerskerne og kammeraterne. Men afsted skulle jeg. Da jeg sagde farvel var der en jeg ikke kunne finde, det var søster Marie, hun var komtesse og det var hende der havde passet mig i min 3 1/2 maa-ned lange sygdom her paa lazarettet, og hvad hun har gjort for mig skal jeg være hende evig taknemlig for. Ligeledes søster Christine, det var hende der stod for køkkenet, og det var utroligt sikke lækre ting hun kunne lave til mig, hun kom flere gange om dagen og spurgte mig hvad jeg kunne have, men appetitten var ikke saa stor, saa jeg mange gange maatte sige nej tak, jeg kunne ikke have noget. Men omsider kom søster Marie, hun græd de bitreste taarer og kunne næsten ikke sige farvel, hun var jo gaaet i kloster, hvorfor ved jeg ikke, maaske havde hun fortrudt det. Det var to lastbiler som gjorde turen tilbage til Aleppo. Varmen var temmelig aftaget og det begyndte at blive køligere om natten, men vi kunne nok fryse lidt om vi ogsaa havde 35 gr. varme om natten, det er jo den store forandring fra den brændende solhede om dagen der gør det. Ved jernbanebygningen ude i ørkenen var der flere hundrede mand i arbejde, og de var naaet flere km. frem siden vi sidst var der. Inden vi naaede Aleppo saa vi store Armenier lejrer ude i ørkenen, det var alle de mennesker som tyrkerne havde hentet oppe i bjergene. Mændene skulle arbejde ved banebygningen, og de unge piger solgte de for 3 - 4 pund, guld efter skønhed og kvalitet. Ankomsten til Aleppo maatte jeg jo vente et par dage, derfra skulle jeg jo videre med jernbanen. Fra Aleppo gaar banen ogsaa mod syd ned gennem Palastina og ned til "Suez-kanalen". På denne strækning ligger alle de byer som er benævnt i bibelen før Christi fødsel "Jerusalem! Nazaret! Betlehem og alle de andre". Et stykke inde i ørkenen øst derfor ligger den dybeste sænkning der er kendt paa hele jordkloden "Det døde hav" ogsaa kaldet for salthavet. Søen ligger 394 meter under havspejlet. Den har faaet navnet fordi hverken fisk eller skaldyr kan opholde sig i dens saltholdige vand. Det kaldes ogsaa til tider det glødende hav, idet der det meste af aaret raader en trykkende varme, som begunstiges ved søens dybe beliggenhed, og fremmer en stærk fordampning, der i den senere tid har været saa stærk at vandspejlet er sunket betydeligt.

Søen faar vandtilførsel gennem Jordanfloden, efter at denne er strømmet gennem Genezaret sø. Det døde hav er delt i to bækkerne, har en dybde paa indtil 300 m. det sydlige er ret fladt. Længden af denne kæmpemæssige indlandssø der strækker sig fra nord til syd udgør 76 km. men bredden er fra 4,5 - 16 km.

Ifølge bibelen skal der engang paa det sted hvor nu. det døde hav findes have været en frugtbar slette "Sidim", paa hvilken byerne "Sodama" og "Gomorra" laa. Landet blev ødelagt ved en regn af svovl. Man mener virkelig at der en gang har været frugtbart land her, som saa ved jordskælv og vulkanske udbrud er blevet fuldstændigt omdannet og slutteligt forvandlet til en salt sø. For at kunne udnytte søen der er saa rig paa kali, brom og andet er det nødvendigt at bygge jernbane og gode veje, da frembringelsen af kali og brom maa føres til Jaffa. Vandet i havet er uforholdsmæssigt tungt. Af vandets tyngde kan man skønne at det indeholder store rigdomme paa stoffer som kan udnyttes. Efter verdenskrigen er udnyttelsen ogsaa kommet igang, foreløbig regnes der med en udvinding af 200,000 tons aarligt. Der er mulighed for at udvide udvindelsen op til 1 ½ - 2 millioner tons. Længere mod syd kommer vi til "Sues-kanalen" som forbinder sejlladsen mellem middelhavet gennem det "Røde-hav" og ud i det indiske hav. Paa den anden side kanalen ligger "Ægypten". Faraos grav ligger i pyramiderne i Ægypten, og for at faa disse pyramider bygget arbejdede 100,000 mand i 3 maaneder hvert aar, og det tog 10 Aar for at faa grundarbejdet færdigt, og 20 aar at bygge pyramiden. Folk dernede tilhører jo mest den islamske tro, men der er ogsaa nogle der er gaaet over til den kristne tro. Jeg vil lige fortælle lidt om en barnedaab, som er foregaaet i "Abu safainkirken" i Kairo, efter H. I Morton. Døbefonten staar ikke frit som vore døbefonter, men er indbygget i et hjørne af væggen. Præsten kommer med et brændende lys og to flasker med olie. Døbefonten indeholder en meter koldt vand, og barnet begynder at skribe efterhaanden som det bliver klædt af. Det var som det fattede at der forestod en fuldstændig neddykning. Moderen var en fattig kone fra nabolaget og barnet en tre maander gammel pige. Præsten læste først renselsesbønnen over moderen og salvede hende paa panden med olie.

(21) Han bad om alle levninger af afgudsdyrkelse maatte blive drevet ud af barnets hjerte, og at det maatte vise sig værdigt den nye fødsel som nu ventede hende. Det var som om præsten henvendte sig til en voksen i det første aarhundrede som var gaaet over til den kristne tro. Den lille brune pige som har grædt bitterligt fik et anfald af skræk og raseri da præsten tog fat i den sprællende krop og dryppede brystet, hænderne og ryggen med olie. Mærkeligt nok saa det ud som om djævelen var blevet ordentligt skræmt, om ikke fuldstændigt drevet ud, for pludselig holdt de øredøvende hyl op, og hun saa sig roligt om med taareblændede øjne. En af Fadderne løftede hende, mens en anden holdt de smaa op saa de dannede et kors. I den stilling blev det lille barn formanet til at forsage djævelen og alle hans gerninger. Jeg forsager dig satan (sa' barnet gennem sin stedfortræder) og alle dine urene gerninger og alle dine onde engle og alle dine onde dæmoner og al din magt og alle dine stygge tjenester og alle dine listige kneb og kunster og hele din hær og hele din myndighed og alt dit øvrige onde væsen. Saa spurgte præsten tre gange: Tror du, og tre gange svarede faddererne paa dets vegne: Jeg tror. Saa salvede præsten barnet med den anden olie grundigere end første gang og gjorde korsets tegn over barnets øjne, næse, mund, arme, knæ, ryg og hjerte. Saa gik han hen til døbefonten og indviede vandet. Han knælede ned og bad en af de vakreste bønner en bøn for sig selv: Du som kendte det onde som bor i mig, le ikke af mig i foragt og vend ikke dit ansigt fra mig, men lad alle synder fly fra mig i denne stund, og du som tilgiver mennesket sin synd, som angrer, giv helbredelse paa sjæl og legeme, rens mig fuldstændigt ved din usynlige magt, og din aandens højre haand, saa at jeg ikke maa opfordre andre til at søge absolution ved mine hænder og giv dem det for den tros skyld som du i din store og usigelige kærlighed har beredt mennesket og saa selv blir forstødt som syndens tjener. O herre lad ikke den ydmygede blive til skamme, men vær du min genløser. Send din kraft fra det høje. Giv mig kraft til at udføre denne underfulde tjeneste som er fra himmelen. Led kristus skikkelse i dem som skal modtage denne nye fødselsdaab af mig, syndig som jeg er. Opbyg dem paa apostelens og profeternes grundvold, og spred dem ikke i fremmede lande, men plant dem i den sande ager som er din eneste hellige almindelige apostoliske kirke, saa de kan vokse i fromhed, og dit hellige navn i al evighed kan blive herliggjort over hele jorden o Fader, Bøn og Helligaand.

Saa bad præsten en bøn for paven i Aleksandria og efter at trosbekendelsen var læst, tog han hellig olie og hældte i døbefonten som kotume kaldes Jordan. Han brændte røgelse, og saa bøjede han sig ned og aandede tre gange paa vandet og gjorde korsets tegn med sin aande. Dette er indblæsning, og denne handling udføres i Ægypten den dag i dag som i den allerførste kristne tid. Saa blev olien hældt i vandet.

Præsten tog barnet og lagde først haanden paa det og aandede paa det, for at drive de onde aander ud, som kunne være der, nøjagtigt som Tertullian som levede i det andet aarhundrede, skildrer i den kristne djævelud-drivning. Det sprællende barn blev nu med fast haand dukket ned i det kolde vand, helt til livet og præsten sagde paa arabisk: Sabat er døbt i faderens navn amen, Han løftede hende op, dryppende og skrigende, og holdt hende færdig til anden gang neddykning. I sønnens navn raabte præsten. Sabat skreg endnu højere. Tredje gang blev hun dukket under med hele hovedet, og kom hylende op igen. I den helligaands navn, amen sluttete præsten.

Mens moderen strøg de sprællende ben paa den nu døbte Sabat af helligede præsten vandet og tog olie og gik hen til Sabat en gang til og stadfæstede handlingen, idet han salvede hende for tredje gang og aandede paa hende og sa: Tag imod den helligaand. Han lagde sine hænder paa barnet og velsignede det og gav det tilbage til moderen, som trak nye klæder paa hende, en hvid kjole med blaa lue, kantet med hvide blonder. I mellemtiden var præsten gaaet tilbage til alteret hvor det hellige sakramente stod under en rød serviet. Han tog kalken og gik imod daabssakristiet. Sabat blev baaret frem, denne gang paa moders arm. Hun var for lille til at tage brødet og vinen, sammenrørt i en ske, ligesom kopterne faar alterets sakramente. Præsten dyppede fingrene i kalken og lagde en eneste draabe vin paa barnets tunge. En diakon stod ved siden af med en skaal fuld af vand. Han hældte vandet over præstens haand og præsten stænkede det med en rask bevægelse i ansigtet paa Sabat. Dette fik barnet til at gispe, og i det samme hun lukkede munden op for at skringe, fik hun alterets sakramente for første gang.

(22) Jeg havde nu været et par dage i Aleppo, der er jo ikke meget at faa at se i saadan en by, der er kun nøgne mure, og husene med deres flade tage og gaderne er kun den bare jord. Murene er blegede af solen, og de smider solstraalerne tilbage saa man er nødt til at gaa med solbriller. Der er flere der skal tilbage til Konstantinopel, vi hygger os nu i en pakvogn, der kan vi hav vore sager samlede, og vi er jo fri for at være sammen med tyrkerne i personvognene. Vi skal nu gennem Amanusbjerget. Tunellen paa 5 km.s længde er nu færdigbygget, saa fuldbanen kan køre igennem. Sidst vi var her var hullet ikke større end at kipvognstogene kunne køre igennem. Vi kommer nu ud paa den slette som løber mellem Amanusbjerget og Taurusbjerget, i syd kan vi skimte Middelhavet. Det er sørgeligt naar man ser saa god en jord ligge hen til ingen verdens nytte, kun tilgroet med ukrudt. Der kunne blive de skønneste palmelunde med dadler: figner, appelsiner og alle de sydfrugter vi kunne ønske os. Vandet løber en næsten til tænderne naar man tænker derpaa, idet mindste i de tider hvor vi herhjemme ikke har set noget deraf i flere aar. Vi passerer engang i mellem nogle smaa byer. Appelsinhøsten er lige afsluttet, appelsinerne kan man se i store hobe paa marken, og der er mange sorter at vælge mellem. Vi nøjes ikke med at købe et par, vi køber hele kasser fulde ad gangen.

Nu er vi kommet til byen Kylek-Bogas, som ligger ved foden af Taurus-bjerget, den ligger lige nord for Tarsus, herfra skal vi med lastbiler over Taurus-bjerget til byen Borzanti, og saa med fuldbanen ind igennem Anatolien til Haidar-Parcha som ligger ved Bosporus og derfra blev vi sejlet over til byen Konstantinopel. Der kom jeg igen paa lazarettet, og var der til d. 28. dec. 1916. Her var et temmelig stort lazaret bleven oprettet, med flere læger og professorer. De studerede i tropiske sygdomme, der var mange patienter med mange slags sygdomme, saasom kolera, tyfus, plettyfus, malariafeber, sandfluefeber, rur, armøbenrur, men det mærkeligste er at alle febersygdomme smitter ikke direkte, de bliver overført af et dyr. Malaria bliver overført af en moskitomyg. Sandfluefeber af en sandflue, plettyfus af en lus. En som laa her ved siden af mig fik plettyfus. Den morgen blev der stor opstandelse paa stuen, alle læger stormede til og professoren forklarede dem sygdommen i første stadium. Jeg laa lige ved siden af og kunne høre alt. Jeg tror ikke sygdommen er saa let at konstatere. Den begyndte med en skrækkelig hovedpine og høj feber, op til 42 gr. og saa viser der sig en lille bitte prik paa det nederste ribben paa venstre side, men det er en skrækkelig sygdom, de syge kan ligge i flere dage uden bevissthed. Den syge blev straks flyttet over i epidemibarakken, jeg tror nok der laa fire stykker derovre med samme sygdom. Jeg fejrede nu julen 1916 her paa lazarettet, vi fik en dejlig aftensmad med steg, og hver mand fik en julegave. Den 28. dec. blev jeg udskreven og kom saa til genezungsafdelingen. Der skulle nu en transport afsted ned til Bagdad, den skulle ned med lønninger til irakearmeen og det skulle jo være guld, sølv eller nikkel. Papirpenge kunne vi ikke bruge nede i ørkenen, for dem faar vi ingen ting. Araberne var kloge nok, og de kunne jo gøre det, for dem kunne de ikke tvinge til at tage imod papirpenge og pengene skulle vi jo bruges for hver mand skulle selv sørge for forplejning. Vi fik jo kostpengene udbetalt. I Tyrkiet og Arabien havde jeg 7,30 mark om dagen, i Persien 11,30 mark. Vi var tre mand som skulle hen til den tyske bank og modtage pengene. Vi blev ført ned i den. underjordiske kælder, der havde de nemlig deres brandsikre bokse til opbevaring af pengene, det var nemlig guld, vi skulle have. Vi skulle have en sum af 60,000 tyrkiske pund. Omregnet efter en kurs af 20, var det 1,200,000 mark. Jeg har aldrig før set saa mange penge i guld, langt mindre har jeg været med til at skulle modtage eller tælle saa stor en sum i guld. Pengene var i smaa poser med 1,000 styk tyrkiske pund i hver. Den første pose maatte vi tælle, de kom saa paa en vægtskaal, og den næste pose blev saa vejlet. Passede vægten, blev den fyldt i posen igen, dertil havde vi nogle smaa skovle. Det er første gang, maaske det ogsaa er sidste gang jeg skal bruge en skovl til at skovle guld med. Det tog os fire timer inden vi var færdige. Pengene skulle nedpakkes i kasser med fem poser i hver og hver pose indeholdende 1,000 styk tyrkiske pund, tilsammen 5,000 tyrkiske pund. Og saadan en kasse vejede 90 kg. brutto. Kasserne blev nu forsejlet i alle hjørner og blev saa hensat til vi skulle afsted. Der var to svenske officerer, en kaptein Kilander og en ritmester de Mare. Svenske officerer har jo uddannet det persiske gendarmeri (militær), de havde lige været hjemme paa orlov. De skulle jo samme vej som vi, og de rejste og saa med transporten. Vi var 10 mand ialt, og den 18. jan. 1917 blev vi oversejlet til Hajdar-Pascha. Vi fik to pakvogne til vor raadighed: vi (23) havde ogsaa post med og forskellige varer. Til os var der

ogsaa plads i pakvognen. Vognen foran os var ladet med dynamit, hvad vi ikke var saa helt glade for. Hvis den sprang i luften, var vi sikkert gaaet samme vej.

Fra Konia til Borzanti, som ligger ved foden af Taurus-bjerget, tager det næsten et døgn at køre med jernbanen og strækningen gaar nedad hele tiden for Konia ligger 1,000 meter over havspejlet. Togpersonalet bestod af tyrker paa nær lokomotivføreren som var tysker. Farten paa toget var sommetider saa stor, at de maatte have alle bremsere i brug. Naar lokomotivføreren ikke kunne klare det fra lokomotivet, gav han signal til bremsesteren paa pakvognen, ved at bruge fløjten. Det var om natten. Fløjten fra lokomotivet skar hvinende gennem nattens stilhed, og det gik nedad i susende fart, saa vognene slingrede til begge sider. Vi tænkte: nu gaar det galt, men bremserne paa pakvognen ænsede ikke signalet, de sov roligt videre. Naar tyrkerne sover, lader de sig ikke forstyrre, men det gik jo godt, vi kom heldigt ned paa sletten foran bjerget. Der var en snestorm og en kulde her som vi ikke var vandt til mere.

Der var 6 lastautomobiler som skulle afhente os og føre os over Taurus-bjerget, den ene landede i en afgrund ved at køre udover bjergskraaningen, og blev hængende i et stort træ 60 meter nede. Afgrunden er sammesteder 5-600 meter dyb. Tre mænd kom heldigvis ud af bilen, saa der gik ingen mennesker tabt. Oppe paa bjerget gjorde vi saa holdt, her var en vognpark omkring 600 biler. Den næste dag kørte vi saa nedad paa den anden side af bjerget. Der var der allerede 50 gr. varme. Det er næsten utroligt at der kan være saa stor forskel paa temperaturen, paa den ene side frost og paa den anden side tropisk hede, der var jo dog kun 70 km.s afstand. Nu bliver vi forladet i jernbanen igen, og saa kører vi videre til Aleppo. Derfra skal vi igennem ørkenen til Bagdad, en tur paa 42 dages rejse. Vi er midt i regntiden og idag har vi et øsende regnvejr. Vi skal bruge 100 kameler til vor transport. Kamelen er jo ørkenens skib, men den kan ikke godt klare sig naar jorden er saa vaad og fedtet, saa glider den og kan næsten ikke staa paa benene, de smutter væk under den og med et klask ligger den paa jorden. Den 31. jan. drager vi afsted. Rejsen gaar nu gennem ørkenen. 6 dage saa er vi ved floden Eufrat. Nu følger vi floden hele vejen, det vil sige, vi rejser fra bugt til bugt. Floden slaar jo nogle vældige svingninger, og efter disse svingninger inddeler vi vore dagsrejser, saa vi har jo altid vand. I regntiden kan floden nok gaa over sine bredder og saa er der jo en rivende strøm, saa vandet er helt brunt. Vi kom ogsaa forbi nogle smaa landsbyer, husene er byggede af ler og ligner nogle store bikuber. Der er et hul forneden til at kravle indad, og i toppen er der et hul hvor røgen kan trække ud. Der bor beduinerne, kaldet ørkenens sønner. De lever et primitivt liv, og bestiller ingen ting. De har jo deres faar, geder og nogle kreaturer. Mælken drikker de, ellers bliver den lavet til jogort (tykmælk) og ellers laver de byttehandel. Penge bruger de ikke mange af. De skal hverken betale renter eller skatter, alt er deres, saavidt som de kan se. Vore dagsrejser er ikke altid lige store, de retter sig efter som vi kan komme til vand. Vi har tre telte, hvor der kan staa fire feltsenge i hver, og vi har madrasser og dækkener, saa vi bor ligesaa godt her som i et hus. Om morgenen sadler vi vore heste, kamelerne besørger araberne jo, og saa drager vi afsted. Sommetider gør vi ogsaa en afstikker til siderne, men vi maa jo ikke fjerne os længere end vi kan se karavanen, for der er ogsaa mange røvere her, saa vi kunne jo pludselig blive overfaldet. Det er forskellig slags vildt. Gæs der er røde og knapt saa store som vore vildgæs. Agerhøns, vilde duer og gazeller, der ligner raadyr, men er meget mindre, og saa er der ræve og schakaler i massevis, de lever mest af aadsler. Naar der bliver mørkt kommer de frem, og snuser rundt om lejren, og de kan godt være der i hundrede vi. Naar en begynder at hyle, stemmer de i allesammen, og naar deres klagende, vemodige hyl toner gennem nattens stilhed, kan det godt løbe en koldt nedad ryggen. Af rovfugle er der Kondorer der er sort med en hvid krans om halsen, og saa er der stenørnen. En morgen vi drog afsted, kom der en stenørn i et par hundrede meters højde ind over os. Jeg sprang af hesten, jeg ville prøve om jeg kunne sende den en kugle gennem kroppen. Den første kugle ramte ikke, men ørnen slog et stort slag ud til siden og fløj saa i kreds over os. Jeg spændte hanen paa ny og blev ved med at følge den med geværet, og pludselig stod den stille, et træk paa aftrækkeren, et smæld og ørnen styrtede død til jorden. Et prægtigt eksemplar med et vingefang paa over tre meter. Araberne strømmede alle sammen til. For dem var det jo et helt vidunder, at det var muligt at skyde en fugl ned fra en saa stor højde. Fra den tid saa de op til mig (24) med respekt. Det kunne have været dejligt, at have haft en saadan fugl udstoppet og haft den med hjem som trofæ. Der er ogsaa en anden slags kryb, for eksempel et tusindben saa tyk som en lillefinger og med en længde paa 20 cm. Kamæleonen der lever mest af græshopper, har en forfærdelig lang tunge, omkring 30 cm. Dyret er maaske 20 cm. højt, men af udseende ligner det en kamel. Jeg har det naar det sniger sig hen mod sit bytte, saa langt som tungen kan række og saa farer den ud med lynets hastighed og snapper byttet, man ser kun et glimt, og græshoppen er forsvundet i dens gab. Ja, græshopper er der nok af, dem kan man tælle i millioner, naar de først er flyvefærdige og drager afsted for at finde føde. En time efter at de har sat sig, er der ikke en grøn spire at finde. Og saa er der ogsaa Skorpionen, et meget giftigt dyr, naar man bliver stukket af dem, er det bedst at faa saaret udbrændt med det samme. Der gives to slags skorpioner, en hvid og en sort, den sorte skulle være den farligste. En af vore folk blev stukket af en skorpion, vi brændte straks saaret ud med en glødende cigar. Skorpionen har en lang hale med en spids, lig en tjørn, og den er saa lang at den kan naa ud over hovedet. Naar skorpi-

onen kommer i fare, og den kan mærke at dem ikke kan redde livet, stikker den sig selv ihjæl med et stik ned i nakken.

Dun 11. febr. er vi i "Der-es-Sor", en temmelig stor landsby, her gør vi en dags hvil. En tysk etape er her oprettet, med en overlæge som etapekommandant. Her var forskellige ting at faa at købe og vi købte alt hvad vi kunne bruge. Importerede varer var skrækkeligt dyre. En pakke tændstikker kostede 2,50 mark, en bajer 6,00 mark. Alt hvad de avlede hernede var desto billigere. En snaps skulle vi altid sørge for at have ved haanden. Lægen sagde altid: Naar I føler jer skidt til pas, saa ta' en snaps. Der er jo ogsaa et ordsprog der siger: "Snaps ist gut für die kolera". Efter en dags hvil drager vi atter afsted. Mennesker ser vi sjældent, det er kun langs floderne at der lidt beboelse. Nu kommer vi til byen "Hit" hvor asfalten vælter ud af jorden. Det er et mærkeligt syn, det koger og ryger som om der var stukket ild til en tjæretønde. Saasnart asfalten bliver afkølet blir den saa haard som sten. Jeg har senere hen tænkt mange gange: hvis vi bare havde haft saadan en kilde hjemme i Danmark, nu da alle veje skal asfaltes. Her ligger det hen til ingen verdens nytte. Længere mod øst findes ogsaa oliekluder.

I slutningen af febr. er vi i Anah, en mægtig lang by, det tager tre timer at ride gennem den. Her tager vi en dags hvil. Der er kommet telegram at vi skal skynde os til Bagdad med pengene. Vi deler os nu i to hold. Ritmester de Mare jeg og en mand mere, vi drager afsted med guld og postsagerne. Vi købte to pramme paa en størrelse af 2 x 3 m., dem binder vi sammen, vi skal nemlig sejle nedad Eufrat. Vi fik saa vore skuder ladet og vort eget hab und gut indenbords. Saa siger vi vore kammerater farvel, og fortøjningen kastes løs, saa tar strømmen prammene og i susende fart staar vi saa ned mod maalet. Vi sejler nu dag og nat. Hvor floden er snærest er der en forfærdelig strøm. Prammene bliver grebet af strøvhvirvlerne og vi kører rundt som i en karusel. Sommetider blir vi kastet mod de stejle brinker, saa det knager i alle fugerne, jeg ville sandelig ikke gerne ud at svømme i denne rivende flod. Naar vi saa kommer ud paa sletterne der kan floden godt være omkring 500 m. bred og strømmen aftager, men det er ogsaa farligt at sejle her, for i midten af floden er der sandbanker. De der er over vandoverfladen kan man jo nok se, men de der ligger under vandet er de værste. En nat sad vi fire timer paa saadan en sandbanke, for der er næsten ikke til at komme løs igen. Naar vi nu saadan i nattens stilhed lader os drive med strømmen ned ad floden, kan vi paa begge flodbredder høre den knagende lyd naar beduinerne hiver vandet op af floden til overrisling af deres sparsomt besaaede kornmarker og dette gaar ustandseligt baade nat og dag, saalænge kornet skal gro, og deres sang lyder klagende og ensformigt til vandets rislen. Et sted saa vi ogsaa et provisorisk vandhjul lavet af grene, hvortil der var bundet nogle rør til at tage vandet op med, og strøm er der jo nok af til at drive hjulet rundt.

Den 2. marts var vi i Felutja, men byen var forladt, maaske pest eller kolera har raset her. Der er en bro bygget over floden. Vi ankom dertil kl. 2. om natten. Herfra og til Bagdad er der kun en god dagsrejse. Generalen for irakarmeen ville sende os vogne til denne by, saa vi var oppe i byen for at se om vi kunne finde nogen. Der traf vi en tysk løjtnant, en underofficer og tre marinesoldater, de var ifærd med at sadle deres heste. Vi blev ellers noget forbavset da de fortalte at de (25) var flygtet fra englænderne. De havde haft etappen længere nede ad floden, ved en by der ligger lige vest for Bagdad og hvor der var anlagt en feltbane mellem floderne. Der blev skudt ud i ørkenen og de mente at det var englænderne der var i nærheden, derfor ville de afsted. Havde vi ikke truffet dem, var vi om et par timer sejlet videre til den næste by, og det havde været en god bid for englænderne naar de havde faaet fat i os med alt det guld, vi var kun tre mand og kunne ikke gøre megen modstand. Nu var gode raad dyre, hvad skulle vi nu gøre. Tilbage mod strømmen kunne vi ikke sejle. Vi lejede saa 40 araber; skilte prammene fra hverandre, et langt tov i hver pram, og 20 mand for hver. De gik saa oppe paa flodbreden og slæbte prammene op mod strømmen, mon det gik kun langsomt, vi kom kun tre km. til aften, saa vi kunne regne med en møjsommelig rejse hvis vi overhovedet kom tilbage. Ved karavanen havde de faaet underretning om at englænderne var naaet frem, saa vor transport var i største fare for at blive opsnappet af fjenden. En underofficer med 22 kameler og nogle arabere blev afsendt i største hast. Naar en kamel løber i trav skal en hest løb i fuld galob for at følge med, og nu gik det nat og dag, alt hvad dyrene kunne strække ud. I ørkenen mødte han den krer som var udsendt fra Bagdad for at holde guldtransporten tilbage. Han skulle jo have fulgt flodløbet, istedet for at skære bugterne af, han vidste jo dog at vi kom sejlene. Da han mødte underofficeren med karavanen raabte han: "skynd jer tilbage", fjende er lige i hælene paa os. Men underofficeren var nu ikke af den slags der lod sig saa let forbløffe, det var kammeraterne med guldtransporten det gjalt. Og han afsted i susende fart, Om aftenen den samme dag, som vi var ankommen hertil om morgenen, mødte han os ved flodbreden. Nu sejlede vi tilbage til byen Filutja. Kamelerne og alt vort hab und gut blev fragtet op i karevanseriet. Nu var vi 9 mand stærk og kamelerne havde vi ogsaa, saa det saa altid lidt lysere ud, men vi havde ingen heste at ride paa, dem lejede vi saa i løbet af dagen og blev der saa til den næste dags morgen. Karevanseriet er en stor indelukket gaard med kun en port som indgang. Gaarden kan rumme flere hundrede kameler. Bygningen er paa to etager med vinduerne ind mod gaardspladsen, forneden er der plads til dyrene og i andet stokværk er der smaa værelser, hvor der kan staa fire feltsenge. Taget er fladt, med en halvanden meter høj mur udvendig med skydeskaar i, den ligner en

lille fæstning. Inden vi nu gaar videre vil jeg fortælle lidt om det land som ligger syd herfor. Bagdad ligger ved Tigris. Lige overfor Bagdad er der kun en dags rejse til Eufrat som løber vest derfor, og landet som ligger syd for Bagdad er det tidligere Babylonien. Naar man ser paa dette land idag, som det strækker sig brunt og nøgent lige til himmel randen, et land som bare er grønt ved flodbredderne og paa steder med kunstig vanding, er det vanskeligt at tro at en saadan ørken en gang har været hjemsted for en rig civilisation. Men naar vi tænker os et land, livet op med lunde og daddelpalmer og gennemskaaret i alle retninger af kanaler, har vi en slags forestilling om hvordan det gamle Babylonien saa ud. Det har aldrig været muligt at dyrke jorden i dette land uden vand, som de to store floder fører med sig, og som blev holdt tilbage ved kunstig opstemning. Den gang Kaldæerne, Babylo-nerne og Asyrerne beboede landet, var de nemlig eksperter i kunstig vanding, de tæmmede Tigris og Eufrat og ved et indviklet kontrol system kunne de fordele vandet efter behov. Senere blev det overtaget af Persere og Arabere. Men da det arabiske styre svækkedes blev det ikke vedligeholdt, og tilslut blev det storslaaede kanalsystem med de sindrige damme og digerne lagt fuldstændigt i ruiner ved den mongolske invasion i det 13. aarhundrede. Og et storslaaet værk fra verdens første kultur gik tabt. Men naar man ser paa de uhyre store sletter, antydes at hvis de uendelige store landarealer kunne blive dyrket igen, vilde de have indflydelse paa verdens hvedemarked.

I Bagdad ligger "Shia moskeen", det er forbudt enhver kristen hund at betræde moskeen. Der findes to religionsslægter, "Shiaerne og Sunnierne". Den første uge i Makarram er begyndelsen af den tid der indledte det Makamedanske aar. Da pisker Shiaerne sig, skærer sig i hovedet og paa kroppen med knive, og kommer i en tilstand af religiøs ekstase, som kulminerer i et skuespil til minde om Muhameds sønnesøns død. Det er et frygteligt syn, særlig naar man er fremmed over for det som har besat dem. Disse maalbevidste fanatikere som øjensynligt er drevne af en magt eller et instinkt som ligger uden for dem selv. Det er mennesker som sorgen ikke har ydmyget, men har gjort dem vilde og hævnerrige. (26) Jeg gør opmærksom paa at islam ikke er en ensartet tro, men deler sig i to sekter. Sunnierne og Shiaerne. De fleste Muhamedanere er Sunnier, de holder sig til troen eller traditionen. Men Shianerne holder til i Persien og Indien, det er en fanatisk sekt med sit eget hierarki, sine egne Moskeer, sine egne fester og sin egen fortolkning af koranen. Irak er ellers Shiaernes hellige land fordi Ali og Hussein ligger begravet her. Mens Sunnierne ser mod Mekka og Medina ser Shiaerne mod de hellige byer i Irak. Shiaernes store fest falder paa de ti første dage i Makarram og de troende fejrer da Husseins død under udfoldelse af en rent sygelig strenghed. Deres sorg over Hussein er saa dyb at man gerne kunne tro at han var død i forrige uge istedet for for tolv hundrede aar tilbage i tiden. Sekten gennemgaar de fysiske pinsler hvert aar, de første ti dage i Makarram. Hver aften plejer de at gaa fra Moske til Moske og pisker sig selv, nogen pisker sig paa ryggen med lænker. Den vildeste pinsel er at skære sig i hovedet, noget som plejer at foregaa om morgenen den tiende dag Makarram. Turkomanerne skulle være nogle af de værste, undertiden flængede sig saa voldsomt at de dræbte sig selv. Man kan se disse mennesker i flere dage gaa og snakke med deres sværd, som de bærer med sig, og som de pudser og hvæsser. Naar de saa kommer til en Moske danner der sig en cirkel som bevæger sig rundt om en leder og arbejder sig op i ekstase ved at raabe: "Ali, Hassan og Hussein", til lederen pludselig udstøder et højt skrig og slaar sig i hovedet med sværdet. Naar de andre ser blodet bliver de øjeblikkeligt vilde. Med skrig og raab paa: "Hussein, Hassan, Ali!" skærer de sig i hovedet til de hvide kjortler er oversprøjtet med blod. Saa gaar de afsted to og to og strejfer gennem byen og flænger sig saa blodet flyder og sprøjter udover husvæggene. Tilskuerne som hører skrigene og ser blodet flyde begynder at klage, og nogle mister al selvbeherskelse, tager knive og sakse og begynder at stikke sig i arme og ben saa blodet flyder. Det er ganske sikkert de samme pinsler som "Elias" saa da baals præster raabte højt og flængede sig med sværd og spyd til blodet randt ned over dem. En forfatter af det gamle testamente kunne godt kalde denne underlige vilde sorg over "Husseins" død for en Babylons sidste synder. Babylon ligger to dagsrejser syd for Bagdad, det er Nebukadnesars by, som for flere hundrede aar tilbage var verdens mægtigste by, men som nu ligger i ruiner. Porten til Babylon hedder Ishtarporten, denne er forsynet med relieffer af drager eller ørne som kaldes sirush. Babylonstaarnet som kaldes "E-temen-an-ki", og er bygget af teglsten og asfalt, et ord som i bibelen er oversat med jordbeg. Der gives ingen bedre beskrivelse af Babylonstaarnet end den der findes i første Mosebog. Og de sagde til hverandre, kom lad os gøre teglsten og brænde dem vel. Og de brugte tegl istedet for sten, og jordbeg istedet for kalk. Den var engang verdens største by, nu ligger den fuldstændig i ruiner.

Den er i sandhed bleven omstyrtet som Gud omstyrte Sodoma og Gomorra, Babylon faldt 539 før kristi. Det er som profeten Esajas siger. Den skal aldrig mere rejse sig igen, og ingen skal bo der fra slægt til slægt; ingen Araber skal slaa op sit telt der, og ingen hyrde lade sin hjord hvile der. Men ørkenens dyr skal hvile der, ragede trolde hoppe omkring der. Og vilde hunde skal tude i dens forladte borge op; sjakaler i vellystens slotte. Længere syd paa ligger Ur. Kaldæernes by, hvor Abraham blev født, det er cirka 200 km. syd for Bagdad, og derfra er der omtrent 200 km. til byen Basra. Nord for Basra, løber de to store floder sammen, den forenede strøm af Eufrat og Tigris hedder "Schatte-el-arabn, der mener de jo at edens have skulle have ligget, og hvor der

engang er fremvokset den kulturs som senere førtes til middelhavet og derpaa ogsaa blev vor. Den næste dags morgen var alt klart til at tiltræde tilbagerejsen. Kamelerne var nu temmelig haardt belastede, de skulle jo ogsaa have bagagen fra de fem mand som var kommet syd fra. Vi gjorde nu lange dagsrejser omkring 12 timer hver dag, vi skulle se at komme ud af denne egn her, for der var mange røvere i nærheden, heldigvis vidste de ikke at vi havde saa meget guld hos os. Paa tilbagemarch fra Bagdad blev en karavane overfaldet af røvere. De kommer i hundredvis fra flere sider, saa følger de med karavanen et stykke tid, som om de var os venligt sindede. Men paa engang istemmer de et hyl, kamelerne blir bange og forsvinder i alle retninger og røverne bagefter og det bliver vanskeligt at faa dem samlet igen. Det er ikke soldaterne de vil ha' fat paa, det er kun kamelerne og deres oppakning der har deres interesse. En bil med to officerer og to mand, som ville køre fra Tigris gennem ørkenen over til Eufrat kørte fast, et øjeblik efter var de omringet af røvere. Alt hvad havde blev taget fra dem. Flasker med sodavand og salter, det var noget (27) røverne ikke kendte, de lod først officererne smage det, men da de saa at det ikke var gift kunne de nok selv bruge det.

Saa blev de allesammen afklædte til skjorten og saa kunne de tiltræde tilbagerejsen. Vi kom nu lykkeligt tilbage til karavanen, de havde nu haft hvil i flere dage. Vor næste etape var byen "Der-es-sor", der var en bro over Eufrat. Der havde vi nu et par dages hvil, vi skulle nu midt igennem ørkenen til Mosul med vor karavane. Turen var meget farlig, og saa er det jo om at finde de spredte oaser, for vand er ikke godt at undvære i denne tropiske hede. Kameler kan jo gaa en otte dage af gangen uden vand, og hestene maaske i to, men vi andre vi vil helst ha' lidt hver dag. Her var det nu etape kommandanten der havde kommandoen. De svenske officerer og de folk der var med os fra den sidste etape nede ved Bagdad var alle forsvundne, vi var kun fire mand tilbage. Jeg skulle have været afsted med kun tre mand med karavanen til Mosul, men saa kom løjtnanten og underofficeren tilbage, de skulle ogsaa med, saa var vi dog seks mand.

Vi havde jo nok et kort over Arabien, men der var kun de store floder Eufrat og Tigris og saa de store byer som Aleppo, Mosul, Bagdad og lignende angivet. Saa vi havde ikke meget at rette os efter uden solen, stjernerne og kompasset. Vi lagte roder, saa viste vi omtrent hvor vi var men det kan aldrig blive helt nøjagtig. Vi laver en skitse over den rute vi tar, og det gaar for sig paa den maade at vi indstiller kompasset i den retning vi vil gaa. Først tar vi et punkt i det fjerne, holder kompasset ud foran os, saadan at hvor der staar nord paa kompasset skal vise direkte paa det punkt, saa svinger naalen og vi aflæser den grad hvorpaa naalen staar, saa skal vi ogsaa se efter klokken, for vi skal ha' den tid vi har været om at rejse fra det ene punkt til det andet, for deraf at faa, vi kilometerafstanden. Vi tager et blad i notitsbogen slaar en streg i midten fra oven og ned, saa begynde vi fra neden, paa den ene side timetallet, paa den anden graden, for eks. kl. 6,00 280 gr. den næste gang maaske kl. 8,00 285 gr. og fremdeles. Om aftenen indtegner vi de forskellige roder paa kortet. Vi var to mand der lagde roder, løjtnanten og jeg. Vi drager nu afsted. Efter kortet, solen og kompasset ved vi hvor Mosul ligger, og det er ikke med fornøjelse vi tiltræder denne rejse. Efter to dagsrejser kommer vi til en flod. Kamelerne og hestene maa svømme igennem. Varene bliver sejlet over i en pram, det tager to dage. Den ene dag vi laa her, blev der stjaalet 7 kameler fra os. Et par mand blev sendt bagefter røverne, de fik fat paa de seks igen, men de maatte betale 1 pund guld i løsepenge. Den 7 de saa vi ikke mere til. Vi havde en araber, der havde lidt kendskab til denne del af ørkenen, men vi søger ofte i flere timer for at finde vand. Naar vi saa endelig fandt saadan et mudderhul, fuldt af alskens uhumskehed og oversaaet med døde græshopper og en grøn slamhinde, ja da havde vi ikke stor appetit. Men der var ikke andet at gøre, end at faa hullet rensat og faa det dybere, saa vi kunne faa lidt renere quellvand. Midt ude i ørkenen ligger der et bjerg, hvad vi sjældent ser, det har maaske en gennemsnit af 800 meter baade paa langs og tværs, og maaske af samme højde. Araberne fortæller at der i klipperne lever en slags mennesker som beder til djævelen. Blandt menneskene fandtes der gennem alle tider verdenstrætte sjæle, der søgte mod ensomheden. Munkene til deres stille celler og eneboerne til ørkenens klippehuler, men selv i deres ensomhed pibler livets lyde; klosterbroderens tyste trin forbi cellernes døre, sjakalernes gøen gennem ørkennatten. Dette her kan man sandelig kalde ensomhed, flere hundrede kilometer fra menneskebolig og saa den stilhed der hersker rundt om os. Om dagen i brændende hede, med den blaa sitrende himmel over os, og naar mørket sænker sig over jorden bliver stilheden afbrudt af sjakalernes gøen gennem ørkennatten.

Nu har vi rejst i 11 dage uden at have set noget til mennesker, men da mødte der os ogsaa et storslaaet syn. Det var en af de største araberstammer Schamersaraber, som havde slaaet lejr her. De talte omkring 20,000 hoveeder og kunne stille 2,000 beredne krigsfolk. Saalangt vi kunne se saa vi ikke andet end telte, store flokke af kameler, heste kreaturer, faar og geder. De har ingen fast bolig, de drager gennem ørkenen for at finde føde til deres dyr, de er altid paa vandring, de bageste rykker altid foran, og saadan bliver det ved hver dag. Det ser helt kunstigt ud naat kamelerne kommer vuggende gennem ørkenen med et helt hus oppe paa ryggen; der har araberne deres koner gemt. Scheiken søn kom os imøde og hilste paa os, han kendte en af de arabere som var med os og han førte os saa igennem deres lejr. Naar araberne hilste paa hverandre, trykkede de sig med brysterne sammen, først paa den ene, saa paa den anden side. Og deres hilsen lyder: Es-salema-Alejlal, det betyder: (28) Fred

være med eder. Og en genhilsen: Alejk-Muselam. (det samme med eder). Naar de udvæksler en kort hilsen, siger de kun: Marhaba. Araberstammen var os venligt sindet ellers havde det ikke set godt ud for os, for det er ikke saa behageligt at blive overfaldet i ørkenen, hvor der hverken er vand eller føde.

Midt i ørkenen var der ogsaa en udtørret saltsø, den var betegnet paa kortet, og den skulle vi passere. Løjtnanten og jeg som havde lagt roder, diskuterede hvornaar vi skulle være der. Jeg mente den ene dag og løjtnanten mente den næste dag. Men om aftenen den dag jeg havde foreslaaet var vi ved saltsøen, afvigelsen var jo ikke saa stor.

Den 11. april ankom vi til Mosul. Nu havde vi været 71 dage i ørkenen. Mine kammerater fra første gang vi var i Mosul var ogsaa kommet tilbage hertil. De havde været nede syd for Bagdad ved Kut-el-amara, men englænderne havde drevet dem tilbage. Jeg opholdt mig nu her et par dage, saa rejste jeg tilbage til Aleppo og derfra med jernbanen gennem Amanus og Taurus-bjergene. Nu havde de ogsaa lavet et hul gennem Taurus-bjerget saa vi kunne køre igennem med feltbanen, det tog to timer. En stor dampkedel blev fyldt med presset damp, den virkede som et lokomotiv og den kunne saa slæbe os gennem bjerget til Brizanti. Derfra med jernbanen over Konia, Eske-che-Hir til Konstantinopel. Der opholdt jeg mig et par dage igen. Naar man har været i ørkenen i længere tid og kommer tilbage til mere civiliserede egne, er det som man slet ikke kan finde sig tilrette. Og saa dette gadebillede, med disse tilslørede kvinder, den orientalske Skønhed, der om en føje stund kun er en visnen blomst. De erfarne pessimister hernede har ret, naar de paastaar at disse unge kvinder kun er kunstigt drevne orkideer i et stort drivhus, at de kun har en evne, et maal, hvorom alt i deres tilværelse drejer sig, nemlig at fortrylle og besnære en mand. Og det er en ørken af tomhed at være gift med dem. Naar kærlighedens skønne rus er bortvejret og den hede og fortærende tørre tropehverdag begynder. Jeg skal nu tilbage til Tyskland. Vi kører gennem Bulgarien, Serbien, Østrig. Vi kommer igennem Wien og den 28. juni 1917 er jeg i Berlin og min orientrejse er endt. Efter krigen blev Irak, som før hørte under det tyrkiske kejserrige, en britisk mandatstat, og senere en uafhængig arabisk stat, styret af Fejsals søn kong Ghazi. Der er to andre mandatstater, Syrien og Transjordanien som er under engelsk og fransk overhøjhed. Nu bliver ogsaa de rige oliekluder som fandtes ved Tigris udnyttet. Der er lagt rør gennem hele ørkenen paa mange hundrede kilometer ud til Middelhavet, hvor olien bliver pumpet ud i tankskibene. Bilruten gaar fra Damaskus til Bagdad, turen tar omkring 24 timer, men som før tog 2 maaneder med kamelkaravanen. Afstanden er ca. 840 kilometer. Brøndene som er gravet i ørkenen er meget dybe, de er gravet af englændere eller franskmænd, og vandet skal hejses op med et reb og en spand. Naar spanden er fuld, løber nogle med tovet ud efter og dermed hiver de spanden op, men naar de er færdig tager de tovet og spanden med sig. Det er skik at hver mand skal have sine grejer med sig, saa det kan godt tænkes, at en kan ligge og dø af tørst ved siden af en brønd hvis der ikke er nogen med spand og tov til at hejse vandet op. Man kan komme til at tænke paa den samaritanske kvindes ord da hun saa Jesu sidde ved brønden ved Sykar. Han bad hende om vand aabenbart fordi hun havde med sig de nødvendige redskaber, spand og tov. Men før hun firede spanden ned talte Jesus til hende om livets vand. Dette forstod hun ikke, hun troede han mente brøndvandet. Jeg kan tænke mig at hendes ord til Jesus ville være de første en Beduinepige ville sige, hvis hun stødte paa en mand som sad ved helbabrønden uden tov og bøtte, men alligevel talte om at skænke vand. Herre du har ikke noget at tage vand op med, og brønden er dyb.

Jeg skulle melde mig ved garde reserve maskingevær bataillon, som havde kvarter i et teglværk syd for Berlin. Bataillonskommandant en var min tidligere chef, hauptmann von Stylpnagel, som ogsaa havde været med paa orientreisen. Jeg fik nu først 14 dages orlov. Jeg havde ikke været hjemme siden marts 1916. Da jeg kom tilbage til Berlin skulle der oprettes en kommando til uddannelse af garden ved maskingeværet. Jeg blev ogsaa afkommanderet dertil, vi laa ude i en af Berlins forstæder, Reinikendorf. Der blev vi indkvarterede i nogle danse lokaler. Jeg overtog saa stillingen som kvartermester. Her havde vi en dejlig tid. De travleste dage var naar der ankom mandskab, vi fik 300 mand ad gangen, saa skulle jo alt muligt udleveres, saasom tæpper, haandklæder, brød og alt andet hvad en soldat skal bruge i sit kvarter; og det samme skete naar de skulle afsted igen, da skulle alt afleveres igen.

(29) De var kun tre uger ad gangen, saa kom der ny forsyning. Men alt faar jo en ende, og det gjorde den gode tid for os ogsaa. Ved fronten manglede de folk, og alle k.v. (krigsduelig) som var afkommanderet paa kommando skulle afløses af g.v. Der var flere af os der skulle afsted tilbage til bataillon, og det varede ikke længe saa sagde vi Berlin farvel, og saa gik det mod vestfronten. Der blev jeg saa tildelt maskingeværskarpskytteafdeling nr. 70. Det var lige et par dage før jul 1917, vi laa i en lille fransk landsby, der var temmelig koldt og der laa ogsaa en masse sne. Jeg laa i et hus lige overfor kirken, en gammel rønne med aabent ildsted og vinden farende gennem alle sprækker. Naar døren blev aabnet for vinden hylende op gennem skorstenen. Der boede en gammel kone i huset, naar vi saa ind i hendes stue, stod bordet fuldt af baade pletter, skaale og pander og to til tre katte imellem, jeg tror ikke hun fik opvasket nogensinde, det besørgede kattene.

Idag har vi juleaftensdag, vi sidder rundt om kakkelovnen og rister os et tørt stykke brød, det er det eneste vi faar til juleaftensmad, vi har saa et møde i kirken; et par cigarer faar vi udleveret og en lille julegave. Det er den tristeste juleaften jeg nogensinde har oplevet. Første juledag skal vi afløse ved fronten. Om morgenen gaar vi fremad, i det fjerne hører vi kanontorden, alle byer er belagt med militær, mit aktiv regiment 163 ligger ogsaa her, der er der maaske mange sønderjyder iblandt, ved vor afdeling er der ikke en eneste uden mig selv. Vi skulle i stilling ud for Ypern. De smaa byer hvor vi var i kvarter kan jeg ikke huske, jeg tror nok det var Ledeghem. Her havde jeg sandelig lykken med mig igen. Alle infanterister skulle uddannes ved maskingeværet og vort kompagni skulle stille to befalingsmænd til denne kommando. Jeg kom saa med til denne uddannelses kommando, som blev oprettet i byen Kortryk et par km. tilbage. Mandskabet fra infanteriet fik en uddannelse paa tre uger, og vi havde gerne 100 mand ad. gangen. Dette her var bedre end at ligge ude i skyttegravene, men vi var ikke helt udenfor fare. Fjenden havde en langtrækkende kanon, som kunne skyde ind til jernbanestationen, og flyvere var over byen hver nat som kastede bomber ned. Først i marts blev vor afdeling tilbagetrukket, vi skulle nu forberedes til den store offensiv, som skulle finde sted i nærmeste fremtid. Vi kom nu til byen Lefores som ligger bag ved stillingen ved Lens, denne by var helt jævnet med jorden. Vi skulle nu ordentligt instrueres og forberedes til det store angreb.

Alle landsbyer var spækket med militær. Franskmændene og Englænderne vidste nok at der var noget i gære, men det var jo om at faa udspioneret hvor angrebet skulle sættes ind. Spioner var der ogsaa nok af. En dag opdagede en at en feltwebel gik og noterede regimentsnumrene, som var skrevet med kridt paa dørene, han blev anholdt og det viste sig at han var engelsk spion. En dag jeg havde vagten i byen blev der meldt at en spion om morgenen havde sneget sig gennem forreste linie. Jeg fik straks ordre fra kommandanturen, at alle udgange fra byen skulle besættes med dobbelt mandskab, og enhver skulle forevise sit legitimationskort. Jeg maatte saa have forstærkning fra kompagniet. En aften kom der en flyver hen over egnen, hvorfra der sprang en mand ud med faldskærm. Han blev jaget hele natten, og alt disponibelt mandskab skulle ud, de dannede saa skyttekæde og fyrede af og til en lypistol af. Manden blev fanget om morgenen i den næste by. Jeg tror nok at hovedangrebet skulle have været indsat her ved Lens, men det gælder jo om at vildlede fjenden. Den 17. var vi saa marshklare og om aftenen marcherede vi afsted mod syd. Det skulle alt foregaa om natten, om dagen maatte vi ikke engang lade os se udenfor husene uden strængt nødvendigt. Den 20. var vi ved vort bestemmelsessted, det var i Cambrai og Bapaume. Mellem byerne Queran og Lagniouret løb forreste linie, ved Queran skulle vi være i stilling kl. 12. om natten mellem d. 20 og 21. marts 1918 Der havde i lang tid været stor spænding om krigen snart ville være forbi. Tyskerne havde store forhaabninger, nu da krigen mod øst var afsluttet, og de kunne trække store troppe-masser fra øst mod vest, nu skulle det sidste forsøg prøves.

Alle formationer havde besat deres plads om natten, og alt var parat til den store forestilling, som skulle foregaa om morgenen kl. 5. Spændingen var stor, man kunne mærke alle var saa tavse, enhver havde sit at tænke paa. Er det mig eller er det dig der skal bøde med livet, eller blive skudt til krøbling, for der vil blive mange der vil se dagens lys for sidste gang. Gid denne forbandede krig snart kunne faa ende, for hvad har vi ud af krigen, om det er sejrende eller besejrede, ikke andet end sult og elendighed. Natten sneg sig hen, der var vist ingen der kunne sove, og der herskede dyb stilhed, det var som om naturen og menneskene (30) var spændte paa hvad der ville ske, det er stilheden før stormen som man siger, der faldt kun et enkelt skud i det fjerne. Men med et bragede et skud i nærheden, det var optakten til hele Skuespillet, og alle kanoner satte ind. En bragen et hvinen igennem luften, naar granaterne suste over os og et sønderrivende brag naar brisantgranaterne eksploderede i nærheden af os, man maatte ligefrem raabe for at faa ørenlyd. Forrest stod feltartilleriet, bagved nogle svære kanoner og længst tilbage, det langtrækkende skyts, og ud af dets munding stod ildsøjler paa 10 meters længde naar de affyrede et skud. Trommeilden varede to timer, men da var luften saa fuld af krudtrøg at vi kun kunne se et par skridt frem, og gassen var ogsaa drevet tilbage saa vi nøs og hostede hele tiden. Infanteriet stormede nu frem, og artilleriet lagde spærreild længere tilbage. Vore tropper var gaaet forbi en by. Der var kun nøgne mure og nogle spor tilbage. Men pludselig fik vi ogsaa ild bagfra, da opdagede vi at det var englænderne der sad oppe paa loftet i husene bagved og beskød os med maskingeværer. Saa blev der sendt melding tilbage, de 21. cm. kanoner kørte op og røg fjenden ud af byen. Vi skulle have været ved Bapaume den første dag, men det tog fire dage. Den første dag var jeg ved bagagen, men den var kun en kilometer bag første linie. Vi skiftede altid, fire dage forude og fire dage tilbage. Fjenden havde udlagt miner langs fronten, men de. havde ikke naaet at faa dem afsikret. Nogle miner blev opgravet, saa vi fik en vej fri som vi kunne køre igennem. Pludselig blev der gjort holdt, og en af vore vogne kom til at holde lige i minefeltet, og der stod jeg lige bag vognen og hældede mig mod den og blundede lidt. Saa kom der en vogn fra artilleriet og skulle frem med ammunition, den kørte saa forbi ved siden af vor vogn, lige ind i minefeltet, med det resultat at det ene hjul gik op paa en af minerne, trykkede sikringen igennem og minen eksploderede og den forreste protze fløj 50 meter op i luften, det ene hjul blev revet af. Stjerten fløj ca. 10 meter fremad og manden som sad paa bukken blev gennemhullet af splinterne. Men ved et under

kom der ikke mere end en mand af med livet, trods der var fuldt af mennesker rundt om. Jeg stod kun tre meter derfra, men jeg fik ogsaa et ordentligt chok, jeg følte det som om det halve af kroppen var revet væk. Men saa kom pionererne og alle miner blev opgravet og blev baaret hen i et stort granathul. Vi kom ikke stort videre den dag, vi kørte for det meste inde paa marken for den store bagage skulle jo holde sig til landevejen. Men sikken et syn; der holdt de i tre rækker saalangt man kunne se, vogn ved vogn, og de kunne hverken komme frem eller tilbage. Hvis franskmændene og englænderne havde kunnet slaa os tilbage, havde de faaet fat i et stort krigsbytte. Om natten blev vi liggende paa marken, mens flyverne fløj over os, og af og til kastede nogle bomber. Vi kom heller ikke stort videre de næste to dage, men de fjerde dag rykkede vi med bagagen ind i en stor slugt, kun ottehundrede meter bag forreste linie. Hvis fjenden havde haft deres artilleri i stilling og havde opdaget os, ville jeg ikke gerne have været i denne slugt, for den var helt fuld af bagage kolonner og artilleri. Men fjenden havde trukket det meste af deres artilleri tilbage, vi saa kun amunitionsbunkerne hvor kanonerne havde staaet. Nu kom brigadekommandanten med sin stab paa 11 mand ridende ind i slugten, og med et kom der to flyvere styrtende ned fra stor højde, kastede tre bomber og forsvandt saa i største hast, inden vi fik maskingeværet drejet rundt var de allerede langt borte, vi kørte altid med geværet paa lavetten.

Men dette her var nu en mærkelig tildragelse, i samme minut som staben red ind i slugten faldt bomberne, og alle 11 mand maatte bøde med livet. Jeg fik to splinter ved det ene øje, men det var ikke værre end at blodet piblede lidt frem. Nu kom der melding fra flyveren: Tankangreb! spændingen var stor, dem havde vi ikke set før. De kom snigende ved siden af landevejen fra Bapaume, ni stykker ialt. De kom lige ned mod os. Femhundrede meter borte slog vejen et sving, der maatte de tværs over vejen, men da de stak næsen op fik de seks af dem allerede en fuldræffer fra artilleriet, som kun stod 300 meter bag forreste linie, og deres kamp var endt. De tre kom et stykke videre, to af dem fik ogsaa en fuldræffer, men den sidste kom igennem første linie. De var alt for tunge i deres bevægelser, saa de kunne ikke rigtigt manøvrere, og bagud kunne de ikke skyde. En underofficer lod sig med larvefødderne trække op paa tankens tag, deroppe var der et lufthul ned til mandskabet, han holdt revolveren ned til dem. Tanken maatte standse, bosætningen kom ud, og blev omringet med det samme og maatte overgive sig. De tanks der havde faaet en fuldræffer brændte, og der stod en tyk kvælende røg op fra dem. Disse tankangreb var det rigtige selvmord, alt skulle jo prøves, men vi skulle nok faa andet (31) at se, alt bliver jo forbedret og hvad det koster af mennesker og materiel spiller jo ingen rolle i krigstid.

Fjenden gjorde ikke megen modstand mere, vi rykkede frem og naaede Bapaume til middag. Der var blevet et rigtig stormvejr, og flyverne kredsede over os i massevis, baade tyske og engelske og der var luftkampe ustandseligt, af og til styrtede en flyver brændende til jorden. De fjentlige flyvere kom helt ned i et halvhundrede meters højde og beskød os med maskingeværer og smed bomber ud efter os. Den gang var der kun enkelte flyvere der var forsynet med faldskærm, naar der gik ild i maskinen, sprang flyvere ud, for døden var ham vis. Enten blev han brændt levende, eller blev smadret mod jorden, men naar han sprang ud havde han dog tabt bevstheden inden han naaede jorden. Naar saadan en mand springer ud, fra en to-tre tusind meters høje saa skulle man tro at han ville komme paa hovedet ned, for kroppen er dog den tungeste, men det er ikke tilfældet, han slaar om sig smart med hovedet, saa med benene nedad. Det er jo ikke noget behageligt syn, men der er jo krig, hvor vi ser døden i øjnene hver dag.

Nu kom der en fjentlig flyver i lav højde hen over os, forfulgt af tre tyske maskiner, de kunne jo ikke skyde for ellers skød de ogsaa deres egne folk paa jorden. De ville trykke ham og tvinge ham til at lande. Men med et slog han et sving til siden, op mod vinden, tyskerne maatte flyve ligeud, og den fjentlige flyver forsvandt indover hans egne linier. Det er en farlig manøvre at foretage naar maskinen er saa nær jorden, for idet den svinger taber den bærekraften under vingerne, og den kan godt styrte ned inden den faar tryk under vingerne igen. Den næste dag gik det raskt fremad. Fjenden havde trukket sig tilbage til den gamle sigfriedstilling, og vi kom i stilling ud for Albert. Et feltlazaret var der i nærheden! der slog en granat ned og dræbte 25 mand. En aften vi laa her, var der en artilleriduel vi hørte ikke kanonerne blive af skudt, og heller ikke nedslagene af granaterne, kun en hvislen gennem luften, men jeg har aldrig set at de har ramt hinanden i luften. Vi havde hverken skyttegrave eller bunkers at kravle i, og vi skiftede ofte stilling to gange om dagen, vi gravede et hul ned i jorden, en zinkplade over, og saa lidt jord, saa var vi altid lidt beskyttet mod regn og granatsplinter. En nat laa vi oppe ved en høj. Vi var kommen hertil lige til aften, og vi maatte nøjes med at sidde i et granathul hele natten. Jeg sad med en halv snes mand i et hul. Hen paa natten fik vi et frygteligt artillerioverfald. Granaterne slog ned omkring os, saa splinterne hvinede gennem luften. I maa tro, det er ikke behageligt at ligge i saadan et hul uden den mindste dækning. Naar man bare har lidt over hovedet der kan tage af for splinterne. Faar vi en fuldræffer er vi alle væk. Men det er noget der tar paa nerverne. To mand skreg allerede af angst. Her kan vi ikke blive! Bliv liggende raabte jeg gennem granaternes bragen. De sprang alligevel op og ville flygte, men de kom kun lige ovenfor, saa var de gennemhullede af splinterne. Disse brisantgranater er noget af det værste naar man befinder sig over jorden, de springer i tusinde stykker af en størrelse paa en kvadratcentimeter, og saa er de saa skarpe som flintestene. En

dag skal vi besætte en anden stilling, men afløsningen sker først naar det er bleven mørkt, saa kan fjenden ikke se os. Det var bælgmørkt og det regnede da vi skulle afsted. Vi traskede saa af i gaasegang, men det er ikke saa nemt at finde sig tilrette i saadan et øde terrain der er gennempløjet af granathuller. Fronten kunne vi jo nok se, der gik det ustandseligt med lyskugler. Nu blev vi pludselig overfaldet af spærreild, ned paa jorden, men da det tog af, arbejdede vi os videre fremad. Pludselig faldt jeg i en grøft, godt var det at den ikke var helt fuld af vand. Nu raabte jeg paa de andre, men havde kun en mand, det var ham der bar maskingeværet. Vi havde ingen patrøner. Hvor vi var vidste vi ikke, men nu blev vi liggende her, jeg gravede et hul ind i siden af grøften, hvor jeg lige kunde sidde, saa tog jeg teltbanen over hovedet, for regnen styrtede ned i stride strømme. Og disse ratsch boom 7,5 cm. granater fløj ustandseligt hen over hovedet paa os. Om morgenen fandt det øvrige mandskab ogsaa frem. Vi fik saa udbygget nogle huller med en zinkplade ovenpaa og lidt jord, saadan at vi var beskyttede mod splinterne. I forreste linie havde de for det meste udbygget skyttegraven med bunkers. Vi laa for det meste i anden linie. Vi var flyvende afdeling og blev kastet fra det ene sted til det andet, og blev for det meste indsat hvor de regnede med angreb. En skarpskytteafdeling bestod af 3 kompagnier, det samme som en bataillon. Vi kunne besætte 36 maskingeværer. Offensiven var bragt til standsning og vi kom saa tilbage og skulle indsættes et andet sted. Tabene ved vor afdeling var jo nogenlunde. Hele denne offensiv kostede tyskerne 35,000 døde, og saa kan man (32) godt regne med to gange saa mange saarede. Og hvor mange er der saa falden paa den anden side. Ja, i sandhed et blodigt foretagende! Hvor vi nu skulle hen var jo altid en hemmelighed. Vi blev indsat længere mod nord, oppe ved La Basse, der laa vi en 14 dages tid, saa kom vi igen tilbage. Nu skulle vi i ro en tre ugers tid, vi kom helt tilbage til Tongres, som ligger nord for Lüttich. Vi kunne i sandhed godt trænge til lidt ro, men hvad blev det til, ikke andet end ekcersits hver dag. En af mandskabet havde paadraget sig fæstningsarrest. Jeg og en mand mere skulle bringe ham hen paa Namur fæstning, hvor han skulle afsone sin straf. Fæstningen laa oppe paa et højt bjerg, omgivet af metertykke mure, med kun en smal stribet til vindue hvor dagslyset kunne falde ind. Vi kom lige derhen til aften, saa jeg maatte ogsaa sove i en af cellerne den nat; et sted hvor det ikke var godt at være. Efter afsonet straf har jeg afhentet ham igen. Engang maatte jeg ogsaa til Kølner fæstning og afhente en mand, som havde faaet tre aar, men var bleven benaadet da han havde afsonet et aar. Men hvad hjalp dette, ude ved fronten fik han en fuldræffer og hans liv var endt. Naar der var noget ekstra var det altid mig der skulle afsted, men det kunne ogsaa være godt at komme ud af denne skyttegravsstilling, vi havde ikke saa travlt naar vi var paa saadan en lille udflugt. Jeg skal fortælle lidt om en episode som passerede i Bryssels gader. Det var engang jeg var paa vej til Kølner. Naar vi kom til en by hvor vi skulle overnatte, henvendte vi os paa kommandanturen, der fik vi anvist logi, og kunne faa forplejning. Fra banegaarden til kvarteret var der temmelig langt, saa vi kørte med sporvogn. Der var ogsaa en sergent og en gefreiter fra et infanteri regiment, der skulle bringe en arrestant til fæstningen i Kølner. De belgiske sporvogne er aabne til begge sider, kun med et gelænder omkring en meters højde. Saa skulle vi med sporvognen om morgenen, der var tre vogne. Jeg kom op i forreste vogn og jeg saa nok at sergenten og arrestanten kom ind i den midterste vogn. Gefreiteren var et stykke bagefter, sporvognen kørte og han naaede ikke at komme med. Et sted var gaden omkring 100 m. bred, og vognen var i fuld fart. Med et hørte jeg et klask mod stenbroen. Jeg vendte mig om! Da var arrestanten sprunget over gelænderet i et spring og ned paa gaden. Men sergenten var skam ikke sen i det, han satte over gelænderet i et spring og jeg undres over at de kom godt fra det. Arrestanten var jo forberedt til dette spring, men sergenten havde ogsaa geværet i haanden. Men nu skulle I have set en jagt som hund efter kat. Arrestanten havde faaet et forspring paa ca. 50 m. De løb saa de ligefrem laa hen ad jorden, den ene løb for livet, og den andens hvorfor løb han egentlig? Jeg kan godt tænke mig hans stilling naar han kommer tilbage til regimentet og skal melde at arrestanten er undvejet. De forsvandt i en sidegadet og jeg tror ikke, han nogensinde fik fat i ham. Tiden gik og vi skulle afsted igen ud til fronten. Ro havde vi ikke faaet meget af, men det var altid bedre end ude i skyttegraven, her var der ikke saa stor fare for at sætte livet til. Vi blev nu indsat i den store frontbue ud for Amiens og Montdidier, og blev flyttet fra det ene sted til et andet, altid derhen hvor de ventede et angreb, vi var jo flyvende afdeling, og vi laa i trommeild ustandseligt, baade nat og dag, dette her var næsten ikke til at holde ud. Hele egnen her omkring var kun ruindynger, her var krigen gaaet frem og tilbage et par gange. En tid laa vi lige ud for Soissons. Her var store sandstenshuler, saa store at de godt kunne rumme et helt regiment. En dag laa vi ogsaa i en saadan hule, der var temmelig roligt den dag. I nærheden stod et batteri artilleri. Et fransk batteri skulle tilintetgøres, ved hjælp af en flyver som observatør. Flyveren kunne nok sende traadløs telegrafi, men kunne ikke modtage. Nede paa jorden blev der taget udlagt til flyveren. Naar batteriet havde meldt klar til skud, fløj flyveren fremad, saa han kunne se det fjentlige batteri og saa kunne han jo se hvor granaten slog ned, de skød kun med en kanon, og han meldte saa resultatet af nedslagene. Batteriet brænder, lød det gennem æteren, der var gaaet ild i ammunitionen. Saa satte alle seks kanoner ind med alt hvad de kunne faa gennem løbet. Hvor meget de har faaet udrettet er jo ikke godt at vide.

Min fader afgik ved døden, og jeg søgte saa om at komme hjem paa orlov. Saadan en ansøgning skulle indgives til divisionen, men der blev den afslaaet, det kunne ikke lade sig gøre, jeg boede jo i en grænseegn, og saadan en ansøgning skulle stadfæstes fra øvrigheden i min hjemstavn, saa der ingen risiko var forbunden med at sende mig hjem.

Vi tilhørte jo forskellige divisioner, vi var flyvende afdeling. Divisionen kunne godt blive trukket tilbage. Naar der saa blev en anden division indsat tilhørte vi denne. (33) Vi skulle tilhøre en division for at faa forplejning. Den gang jeg søgte om orlov, var vi tildelt garde reserve division, og der var mange folk heroppe nord fra, og det var derfor at de havde saa strenge instrukser. Ved vor afdeling var jeg eneste sønderjyde. Det gør ikke noget, sagde kompagnichefen til mig, vendt bare et par dage saa faar de orlov fra kompagniet. Der stod nemlig enhver orlov til, men jeg var ikke paa tur endnu, men orlov fik jeg. Jeg var hjemme i 14 dage. I den tid tog jeg 10 pund til. For I kan tro vi var sultne, vi fik næsten ikke andet dørrgemyse (tørrede roer) og det meste var vand, og brødet vi fik, kunne vi godt spise paa en gang, saa det gav ikke mange maaltider om dagen. Jeg var ikke af dem der spiste saa meget, men dog var jeg sulten, hvad saa med dem der godt kunne have dobbelt portion.

Ved den store offensiv skulle I have set hvor folk smavsede i raat hestekød. Naar en hest faldt, skar de store stykker kød ud af laarene og spiste det raat. Ja det skulle nok give syge folk, men noget at spise ville de have. Da jeg kom tilbage til fronten igen fra orlov, kunne jeg godt klare mig med min portion, men det var en elendig kost vi fik. Det eneste vi kunne faa var cigarer og cigaretter fire af hver fik vi udleveret hver dag, og naar vi var i stilling, en kvart liter grog. En dag vi laa i en forladt by fik vi op spurgt at der var en stor kartoffelmark to timers gang derfra, men den blev bevogtet af militær og der gik vagt baade nat og dag. Kartoffler saa vi aldrig. En havde skudt en hare og nu manglede vi bare nogle kartofler dertil, og kartofler ville vi have hvad det saa kostede. Vi var otte mand, fik samlet hver en sandsæk, revolveren i bæltet og kl. 10 drog vi afsted, saa vi kunne være der ved midnatstid. Ankommen til kartoffelmarken, var alt roligt, vagtposten mærkede vi ikke noget til. Vi arbejdede os et godt stykke ind i kartoffelmarken og begyndte at grave kartofler op med hænderne. Man kunne høre mumlen rundt om, saa der var flere ubudne gæster der, men vi gjorde ikke megen snak, vi sørgede bare for at faa sækken fuld, og saa afsted hjemad igen. Nu skulle vi have haren stegt og kartoflerne kogt. Da klokken var hen ved fire satte vi os til et godt maaltid mad, og I kan tro vi blev mætte. Vi blev indsat snart her, snart der i den store frontbue mod vest. Trommeild var der næsten baade nat og dag. Hvad der blev brugt af ammunition var halt skrækeligt. Nu var det ved den tid hvor de allierede begyndte at gaa fremad. Saavidt de havde planlagt deres angreb, blev terrainet oversaaet med granater i tusindvis, ofte ogsaa to gange inden de stormede frem. En dag vort kompagni indtog en ny stilling blev en af delingsførerne saaret, jeg overtog saa delingen om aftenen, og det var altid værst naar man var ukendt i terrainet. Vi havde vor stilling ca. 800 m. ud for en Skov, vi laa i anden linie, og første linie var paa den anden side af skoven. Flyveren havde meldt at fjenden samlede store troppesstyrker paa den anden side, saa vi kunne vente et angreb her den næste morgen. Der førte en hulvej ud mod skoven og paa begge sider af denne løb der et hegn, omtrent hen til vores stilling, der havde vi gravet os et hul til opholdssted. Fjenden beskød vor stilling uafbrudt hele natten igennem. De skød ogsaa med gas, saa vi nøs helt skrækeligt. Om morgenen var der først trommeild paa første linie, senere kom der et par mand tilbage, jeg spurgte om der var flere folk derude, det vidste de ikke, var deres svar, de mente at resten var taget til fange. Jeg lod nu maskingeværerne besætte, men jeg blev foran ved hegnet, derfra havde jeg en bedre oversigt til begge sider. Paa engang stormede de ud fra skoven, jeg tænkte først det, var vore egne tropper. For en sikkerheds skyld ville jeg tilbage til maskingeværerne, jeg var jo et par hundrede meter foran dem. Men da jeg kom ud fra hegnet blev de mig var. Saa fik jeg sandelig at vide om det var ven eller fjende. Kuglerne peb mig om ørene, men I kan tro, saa kan man bruge benene, godt var det at der var ingen der ramte. Maskingeværerne kunne ikke komme til at skyde fordi jeg var foran. Da jeg var kommet hen i linie med dem, satte de ind med en heftig ild, men da gjaldt det dem der havde skudt paa mig, og jeg tror de løb hurtigere end jeg. De forsvandt i skoven og vi saa dem ikke mere. Vi laa i en uheldig stilling uden side dækning, og bag ved os en højderyg. Fjenden havde indstillet skydningen, saa vidste jeg nok at saa kører artilleriet frem, og naar de først faar øje paa en maskingeværrede skal de snart faa den udrøget. Der var ikke lang betænkningstid, jeg var ukendt i terrainet, for jeg var først kommet herud aftenen før. Men jeg tilbage for at søge en anden stilling. Oppe paa højen var der et stykke skyttegrav, og i en fart fik vi saa maskingeværerne tilbage. Tretten infanterister var kommen herud til forstærkning. Vi var kun lige kommen ned i skyttegraven inden artilleriet var kørt frem, men saa kan I tro at vi fik kanel. (34) Granaterne suste ned over os uafbrudt i et par timer. Saasnart jeg stak hovedet op over grøftekanterne var de straks parat med maskingeværet, kuglerne peb mig om ørene med det samme. Der har ligget en med fingeren paa aftrækkeren hele tiden. Vort feltartilleri skød ikke et skud, og det svære artilleri skød et par hundrede meter bagved min stilling saa fjenden havde frit spillerum. Hvis franskmændene havde ofret nogle folk kunne de sagtens have løbet os over ende. Naar de havde været raske kunne de have taget hele divisionen. Vor divisionsstab laa i en stenhule et par kilometer tilbage. Nu kom der en ordenans fra kompagniføreren, jeg skulle komme tilbage til divisionen. Jeg skulle aflæg-

ge rapport om begivenheden, og de skulle have at vide hvor stillingen var. Vi maatte saa springe fra det ene granathul til det næste, men vi kom lykkeligt igennem granatilden, og jeg fik aflagt min rapport. Jeg fik saa besked om at trække mig tilbage til en høj 1000 m. bagud. Infanteriet skulle besætte stillingen forude, men jeg kunne godt vente med at trække mig tilbage til der blev mørkt. Jeg listede saa afsted ud til mine folk igen, da jeg kom derud var der næsten helt stille, der faldt af og til et skud. Jeg forklarede saa mandskabet at vi skulle tilbage, men de bad om at vente til der blev mørkt, for det er jo ikke saadan at springe rundt med et maskingevær, og andre med 100 patroner ved siden, men jeg fik da overtalt til at prøve det nu da granatilden var indstillet. Nu gaar vi en for en, sagde jeg, og med tyve skridts afstand, faar vi granatild bliver vi liggende hvor vi er. Vi listede saa af og vi kom allesammen lykkeligt igennem. Vi fik os saa indbygget i den foreskrevne høj, der var en bitte grøft deroppe, der kravlede vi ned.

Lige inden det blev mørkt fik de en mægtig trommeild paa den stilling vi havde forladt om eftermiddagen, folkene var saa alligevel glade for at vi var gaaet tilbage dengang. Men det var kun til den næste dags morgen, saa var det jo det samme igen, og den næste nat gik vi ca. 20 km. tilbage. Vi havde kun lige besat stillingen, saa var fjenden der igen og overøste os med granater. Nu havde de faaet en 38 cm. flakkanon opstillet. Disse svære granater kom hyldende direkte gennem luften og endte med et øredøvende brag hvor de slog ned og eksploderede, og lavede et hul saa stort at det næsten kunne rumme en hel afdeling soldater. Bestemt hvert 15 tende minut fik vi tre skud, og de ramte lige ned i vores stilling. Det er næsten ikke til at begribe at et menneske kan holde til det. Jeg havde ikke faaet søvn de sidste fem døgn, og jeg var saa slap og medtaget, at jeg blev helt syg ved det, her gjalt det kun om at holde ud. For at blive skreven syg, skulle man jo næsten være halvdød. Men afløsningens time slog jo ogsaa for os, skønt det mange gange var forbunden med større fare at gaa frem og tilbage end at ligge i stillingen. Og bagved var der heller ikke ro, de skød indtil 20 km. bagved fronten. Alle byer, vejkrødsene og jernbanerne blev beskudt af svært artilleri, og saadan blev det ved dag og nat, saa vi fik aldrig ro. Vi laa en tid ved Rømer-strassen og denne landevej skulle vi følge, naar vi skulle til og fra stillingen. Om aftenen naar mørket faldt paa var der stor trafik paa landevejen. Da skulle køkkenvognen og ammunitionsvognen ud med forsyning til fronten. Saa kom flyverne i ringe højde langs landevejen nedkastede lysbomber, saa et sving tilbage igen, var der saa kolonner paa vejen fik de et par bomber ned over sig. Vi havde nu naaet nov. md. og der gik jo rygter om at der snart skulle blive vaabenstilstand. Aviser havde vi ikke, saa vi fik ikke meget nyt at vide. Men det var ligesom vi havde den opfattelse, at nu kunne det ske hvad dag det skulle være. Og I kan nok tænke jer hvilken tanke vi gik med, og især de som havde gjort krigen med i fire aar. Jeg som var sluppen igennem uden at blive saaret, ville ogsaa nok komme gennem de sidste dage.

Omkring den 5. nov. blev vi taget ud af stillingen, vi havde nu tabt mange folk, og reserver havde vi ikke faaet. Vi laa i en by ca. 20 km. bag fronten. Og endelig d. 11. nov. form. kl. 11. blev der stille langs fronten, der faldt ikke et skud mere. Krigen var endt, og dette umenneskemyrderi fik en ende. Men en time før var der endnu fjentlige flyvere ind over byen og kastede bomber ned, og der maatte endnu tyve mennesker af deres egne folk miste livet. Ja saadan er jo krigen.

Hvad oplevede vi? Hvad saa vi? Ja vi saa jo saa meget! Alle disse døde som denne krig har kostet, mærker ikke noget og ser ikke noget. Men alle disse krøblinge uden arme og uden ben, som skal slæbe deres liv hen uden at kunne hjælpe sig selv. Jeg tænker tilbage paa den tid, da krigen brød ud. Hvor mange var der ikke der meldte sig frivilligt, med hjertet fuldt af brændende længsel efter at komme ud i krigen. Længslen efter at forstaa livet der bankene i soldaternes bryst. (35) Men naar vi styrtede os ud i kampen, ind i slaget, da maatte man dog opdage hvad livet var, der kunne man føle livets glødende aandedrag. Saadan drog vi ud, men da vi rejste igennem de forskellige etaper, og vi selv var bleven første etape, da saa vi dog allerede meget som berøvede os en hel del af vor tro. De unge menneskers øjne omkring os blev anende, prøvende og forskende. Og saa helt derude "Ja derude". Ja den første granat, den første schrapnell. de første skud. Fandt vi livet der? Vi fandt ganske vist meget: "Pligtfølelse, kammeratskab, troskab, offervilje og tapperhed" - og vi fandt ogsaa det modsatte af alt dette.

Og naar slaget rasede, var man febrilsk andspændt til det yderste. Men var det livet? Var det ikke kun en brøkdal af det som er livet? Og dog fik vi derude en anelse om livets mening, nemlig i det øjeblik hvor vi saa døden lige ved siden af os. I dødens nærhed anede vi hvad livet betyder. Vi erkendte at vi forstod at det voldsomme liv her, ikke er liv, men netop fører til døden. Da vi saa de unge døde lige ved siden af os, forstod vi at livets mening overhovedet ikke findes her, ikke paa denne forgængelige jord, men at det liv som vi længes efter, ligger hinsides dette liv. Det forekom mig den gang, og forekommer mig endnu, at vore døende kammerater raabte til os; Nu forstaar vi livet, livets mening er ikke her, livets mening er Gud. Det sagde deres bristende, dybtseende og langtseende øjne.

Efter vaabenstilstandsbetingelserne skulle vore tropper være over Rhinen til en fastsat dag og klokkeslet, ellers blev vi internerede. Vi laa endnu her et par dage inden vi kunne tiltræde tilbagerejsen, saa vi blev en af de sidste divisioner der rykkede tilbage, og englænderne og franskmændene fulgte lige efter os. Jeg skulle nu sørge

for forplejningen til kompagniet, det var lettere sagt end gjort. Forsyningen kommer nu ikke mere saa præcis. Feltbageren var stukken af. Vi havde slagtet et par kreaturer og et par havde vi i behold. En dag vi laa i en by, kom der et transporttog med levnedsmidler ind paa stationen. Et helt kompagni skulle holde vagt, men et par timer efter var hele toget plyndret og vagten hjalp selvfølgelig ogsaa. Nu havde vi cigarer, margarine og rom til flere dage, en sæk mel fik vi ogsaa en dag, den skulle vi saa se at faa lavet til sigtebrød hos en civilbager. Ved Lüttich holdt vi en dags hvil, det sidste kreatur blev slagtet og alt overflødigt gods skulle blive tilbage. Det blev samlet i en hob og sat ild til. Vi skulle nu over bjergene og skulle have fire heste for hver vogn. Ved Kølן passerede vi Rhinen. Broen blev passeret i dobbelte kolonner og saa spredtes de igen ind i Tyskland. Vi skulle til Vestpfalen.

Vor Ersatzbataillon laa i Thorn, helt inde ved den russiske grænse. De ville have os med dertil, men der var flere der ikke ville med mere, nu ville vi hjem. Vi var saa henne ved majoren og han gav os tilladelse, hvem der ville rejse kunne faa sine papirer og rejsepenge. Vi var en hel del der ville afsted. Vi pakkede vore sager, og drog saa afsted til banegaarden, og derfra kørte vi saa til Bremen. Men hvilken trafik der var her, banegaarden var vrimlende fuld af mennesker. Kom der et tog ind paa perronen var det kun et øjeblik, før det var fuldt af militær, de kravlede ind baade af vinduer og dører, saa det var ikke nemt at komme ind naar man havde en kuffert i haanden. Jeg sprang saa op i en bremsekasse og der sad jeg til vi naaede Hamburg. Den næste morgen drog vi saa fra Hamborg. Mod nord var togene ikke saa fulde, saa vi havde god plads, og to dage før juleaften var jeg hjemme, og krigen var endt.

De som har gjort krigen med i fire aar, troede ikke at der nogen sinde ville blive krig igen, dertil havde den været alt for grusom; og jeg tror heller ikke at der er mange af dem som ønsker at gøre den om igen. Men saa længe verden har bestaaet, har der været krige.

Saa snart den næste generation kommer frem, er den sidste krig glemt. Og det er kun herskesyge og magten de stræber efter. Den menige befolkning ved dog ikke hvorfor der kæmpes, De skal kun give deres liv, til kanonføde for andres magtbegær-. Og jo mere oplyste folk bliver, desto grusommere bliver de vaaben som tages i anvendelse.

Maaske det skal blive mennesket selv der skal forvolde verdens undergang.

